

## SĂPTĂMÎNA MUZICII ROMÂNEȘTI

Luna mai ne-a adus și anul acesta, odată cu strălucirea caldă a înnoirii vegetale, o nouă ediție a „Săptămînii muzicii românești”, a treia, și indiscutabil, cea mai importantă prin conținutul ei, prin semnificația și valoarea lucrărilor muzicale programate. De altfel, încă de la debutul acestui festival muzical, în anul 1973, muzicienii și iubitorii de muzică din toată țara au apreciat cu entuziasm inițiativa ieșeană, subliniindu-i importanța în ansamblul dezvoltării culturii noastre muzicale.

Propunându-și împlinirea unor deziderate generoase și adinc patriotice — promovarea creației de valoare a compozitorilor români de ieri și de astăzi și stimularea interesului interpreților pentru creația muzicală națională — „Săptămîna muzicii românești”, organizată la Iași, a căpătat profilul unui original și autentic festival muzical. Rezonanța largă a acestei ample manifestări confirmă importanța inițiativei. Ea a fost determinată de spectaculoasa afirmare din ultimii ani a vieții muzicale ieșene (în acest sens trebuie să recunoaștem că organizarea unor festivaluri muzicale a devenit, la scara națională și internațională, un fenomen caracteristic ce definește maturitatea și prestigiul unor centre de cultură) și, totodată, de sporirea neasemuită a prestigiului școlii românești de compoziție. S-a creat și se creează în prezent o muzică deschisă amplu spre realitate, spre fața nouă a țării, spre frumusețea morală a oamenilor care făuresc cu dăruire și încredere, într-o unanimă angajare, viața de astăzi și de mâine a patriei noastre. Avem nobila datorie de a cunoaște și valorifica această muzică, de a o prezenta auditorilor într-un cadru și la un asemenea nivel artistic, încât să-i ajute s-o înțeleagă mai profund. În același timp, avem nobila datorie de a studia și valorifica creația compozitorilor înaintași, care, în muzica lor, au dat glas aspirațiilor poporului nostru către frumos, libertate și demnitate umană. Și pentru ca aceste datorii să se concretizeze pe măsura importanței lor, ediția a treia a festivalului de muzică românească de la Iași, și-a propus să ofere auditorilor un număr însemnat de lucrări, (peste 40 de lucrări din creația a peste 30 de compozitori) care ne vor putea sugera o imagine cât mai completă și mai elocventă a dezvoltării școlii românești de compoziție.

În acest sens, semnificativ ni se pare faptul că împlinindu-se douăzeci de ani de la moartea lui George Enescu, cea de a treia ediție a „Săptămînii muzicii românești”, a programat patru lucrări reprezentative din creația marelui nostru compozitor: Simfonia I-a, Cvartetul op. 22, nr. 2, Dixtuor-ul și opera „Oedip”. Este un omagiu încărcat de recunoștință și de nețărmită admirare pentru artistul de geniu care a făurit monumente sonore de o rară frumusețe, expresie tulburătoare a viclii și aspirațiilor poporului nostru. Această semnificație o are și programarea Simfoniei în la major de George Ștefănescu, cel care se numără printre primii reprezentanți ai simfonismului românesc și printre fauritorii învățămîntului și teatrului muzical din țara noastră (de la moartea sa s-au împlinit cincizeci de ani).

Merituriu este, de asemenea, faptul că festivalul muzical ieșean își propune, alături de reluarea unor lucrări impuse deja în conștiința publicului („Concertul nr. 2 pentru pian și orchestră” de P. Bentoiu, „Bocete străbune” de Al. Pașcanu, „Eveniment — 1907” de T. Olah, „Miorița” de P. Constantinescu, etc.), realizarea unor prime audiții scrise de compozitori de vîrste și stiluri diferite („Concertul pentru violoncel și orchestră” de D. Bughici, „Chindia” — variațiunea a 2-a de Al. Pașcanu, „Tărîm” de G. Iranyi, „Sonata pentru pian” de Cr. Misievici, „Cvartete” de Th. Caciora și V. Munteanu). De fapt, credem că, în viitor, una din coordonatele importante ale festivalului muzical organizat la Iași, va trebui să se cristaliceze în direcția promovării primelor audiții din creația compozitorilor noștri de ieri și de azi.

În sfîrșit, ceea ce dă strălucire actualei ediții a „Săptămînii muzicii românești” este experiența și entuziasmul cu care interpreții ieșeni știu să dea viață muzicii noastre, precum și prezența la Iași a cîtorva colective muzicale de prestigiu din București și Cluj și anume: orchestra simfonică a Radioteleviziunii Române (dirijor Em. Elenescu, solistă Sofia Cosma), corul Filarmonicii de stat din Cluj (dirijori: Dorin Pop și Fl. Mihăilescu), cvartetul „Academica”, grupul de solisti ai Operei Române din București care vor colabora la interpretarea tragediei lirice „Oedip” de G. Enescu. Menționînd că, în aceeași perioadă, se vor organiza concerte în cluburi și case de cultură un ciclu de audiții — dezbateri precum și o sesiune științifică, pe tema — „Stil și mesaj în muzica românească”, la care vor participa muzicologi și compozitori din principalele centre muzicale ale țării, avem imaginea realelor dimensiuni ale celei de a treia ediții a festivalului muzical organizat la Iași. Dimensiuni cuprinzătoare, bogate și semnificative care confirmă optimismul lui G. Enescu exprimat, astfel, încă din 1931: „... Am toată încrederea în destinele tinerei muzici românești. Avem talente destule, le-au lipsit numai încurajarea și prilejul să se manifeste”.

Mihai COZMEI

„Ascultă-mă, spuse necunoscuta, dumneata, care-mi poți auzi glasul”.

(Villiers de l'Isle-Adam)

Cînd Zarathustra vorbea infirmilor de pe pod, el spuse printre altele: „O ureche mare cît un om. Privii mai de aproape și, într-adevăr, în spatele urechii se mișca ceva mic și vrednic de milă, sărman și debil. Și, într-adevăr, urechea enormă se afla pe o tijă subțire, — și această tijă era un om!”.

Dar ce altceva este spiritul decît însăși Urechea? O ascultare cutremurată a muzicii universale, neistovit efort de a o auzi și-a o pricepe. Iar despre oamenii sublimi spunem că au auzit armoniile sferelor. Nu un infirm a fost Pythagora, ci, așa cum îl vede legenda, omul întreg și perfect, matematician și muzician, filosof și poet. Iată o definiție a poeziei propusă de Th. Carlyle într-o conferință din 12 mai 1840: „Dacă descrierea ta este adevărată muzicală, muzicală nu numai în vorbe, dar în inimă și substanță, în toate gândurile și expresiile, în întreaga ei concepție, atunci va fi poetică; dacă nu, nu”. Și mai departe: „Un gând muzical este unul spus de o minte care a pătruns în inima cea mai adîncă a unui lucru; care a descoperit misterul cel mai adînc al lui, adică melodia care stă ascunsă întru-sul”. Cu cîtva timp înainte poetul Eichendorff spusese același lucru în versul mult citat, pe cît de simplu pe atît de esențial și melodios: „Schläft ein Lied in allen Dingen” (Un cîntec

doarme-n orice lucru). Poporul din care s-a născut Enescu a exprimat acest adevăr, probabil încă în veacuri revoluate, în cuvinte aproape identice: „fiecare lucru cu cîntecul său”. A auzi, a pricepe acest cîntec înseamnă a lua lucrul în stăpînire, a-i cunoaște esența, rațiunea de a fi și, în definitiv, finalitatea. De aici credința ancestrală că muzica poate înfrîuri efectiv asupra celor din ordinea firească, naturală

amintesc observațiile moderne asupra efectelor terapeutice ale muzicii, influența ei asupra creșterii plantelor etc.

Dacă e vorba de o finalitate a muzicii, aceasta nu poate fi una fragmentară și mărunț-aplicativă, ci integratoare și esențială; supremă cunoaștere și consolare, ținînd de însuși sensul ființei umane în Univers.

„Schläft ein Lied in allen Dingen”. De patruzeci de mii de ani Urechea stă ciulită către acest cîntec, aflător în metagalaxii, cum și în firul de iarbă; dar cu atît mai mult aflător în Om, în ceea ce el are mai uman și mai nepieritor. Și este privilegiul cîștigat al celui ce are puterea să audă, de a impune naturii armonia. Este aceasta o Sărbătoare a primăverii, triumf ideal al perfecțiunii, iar muzica visată, pe o strună de in sau la orga cu o mie de tuburi, kitharodică, vorbită (Sprechgesang), preclasică ori serială, cată să fie mai presus de armonia sferelor, căci cel care de patruzeci de mii de ani ascultă, pe sine se aude și sferelor conferă armonie.

Instrumentul lui Arion devine Constelația Lirei de pe cer.

Să ascultăm muzica acelor stele cîntătoare, ea se aude în iarbă, în grieri, în pămînt; ea este în chiar inima noastră, inima noastră o cîntă. Și tot Zarathustra a spus: „Dacă vrei să nu plîngi, să nu mori plîngînd tristețea ta de purpură, atunci trebuie să cînti, o sufletul meu!”.

Mihai URSACHI

## Arion, spiritul muzicii

și umană. Se citează cu titlu de curiozitate că „ariile domnului Lully” ar fi readus la sănătate „o doamnă care își pierduse mințile din dragoste, datorită nestatorniciei iubitului ei”; folclorul nostru cunoaște bine virtutea tămăduitoare a doinei: „Cîntă bade doine line/ Poate dorul să-mi aline”. Nu numai durerile dragostei pot avea ca indicație medicală muzica; înainte de 1650 s-a tipărit melodia care ar vindeca înțepătura tarantulei. Folclorul nostru atribuie și frunzelor simțire muzicală: „Așa cîntă de frumos,/ Pică frunzele pe jos”. Inutil să



George Enescu cu Mihail Sadoveanu (1946)

## Conștiința scriitorului

În confruntarea cu complicatele probleme ale vieții, a căror rezolvare nu odată depășește simpla inițiativă spontană, nu rare ori apar momente ce reclamă un proces de analiză interioară, de reflectare aprofundată, ca o garanție de echilibru și responsabilitate a modului de comportare în relațiile interindividuale. „Actul de conștiință” se impune astfel ca un arbitru obiectiv, inevitabil și necesar în valorificarea acțiunilor noastre în societate. Departele de a fi limitată numai la exprimarea unor stări subiective lipsite de interferența condiționării sociale, „conștiința” implică un permanent contact cu cadrul obiectiv și raportarea la momentul social-istoric, — premisă indispensabilă pentru înțelegerea fenomenului psiho-social complex. E locul să amintim că gânditorii remarcabili, chiar fără a fi integrați dialecticii filozofice marxiste: sociologii ca Emile Drukheim, lingviști ca A. Meillet, filozofi ca H. Taine sau W. Dilthey au recunoscut condiționarea socială a fenomenelor spirituale (artă, limbaj, morală) și existența unei „conștiințe sociale, sintetizată a conștiințelor individuale, a că-

rei rezonanță e prezentă în fiecare din ele. Mai pregnant și marcînd marea forță de explicare științifică a gândirii dialectice, Marx considera conștiința în genere ca o reflectare indirectă a fenomenelor materiale, iar „conștiința socială” ca singurul factor normativ în aprecierea acțiunilor ce au loc în cadrul grupului social, în funcție de criteriile obiective și stabile concretizate în instituții.

Dar dacă nimeni nu se poate situa în afara contextului colectiv, dacă sîntem legați printr-o infinită rețea de relații pe plan social, cu atît mai semnificativ e rolul creatorului de artă, al scriitorului, în raporturile sale de interdependență.

E ușor a deosebi aci, de la început, două coordonate, ce definesc specificul conștiinței scriitorului pe plan etic și estetic. E, în primul rînd, acea condiționare socială, general-umană, grație căreia omul de cultură și artă se simte integrat în societate, ale cărei norme de comportare și relații obligatorii le respectă pentru a asigura însăși coeziunea grupului social. Scriitorul a fost și rămîne un factor îndrumător, un exemplu modelator pen-

tru masa ce-i acordă încredere și prețuire. Nobila funcție a artei are la bază concepția umanistă, care pune în centrul gândirii și actului creator „omul”, considerat plenar, sub multiple aspecte ale activității sale în viața socială.

Nu trebuie să uităm că reprezentanții autentici ai literaturii nu au făcut niciodată abstracție de uriașa forță de înfrîurare și comunicare a artei în societate. Orice moment de luptă a inspirat pana întraripată a poeziei sau de afirmare a existenței naționale de totdeauna, fiind vizibilă în exemplarele opere de artă ale omenirii, în vibrația revoluționară, ca și în accentele progresiste ale „epocii luminilor”. Și oare, punerea în lumină a comoriilor artei populare (culegerile lui Alexandru Russo, pledoariile lui Kogălniceanu și Bollic, întreg programul „Daciei literare”) nu arăta nevoia cimentării legăturilor cu genul creator al poporului, sensul unei „comunicări” deschise a artei față de mase, ca și acel al întăririi conștiinței scriitorului la izvorul nescăpat al valorilor artei populare? De la Bălcescu, care punea ca premisă a ridicării națiunii „luminarea” poporului pentru îndeplinirea misiunii lui istorice (Trecutul și prezentul) de la

Mircea MANCAȘ

(continuare în pag. 5)



MIRCEA ZACIU: **Bivuac**

Liviu LEONTE

Formula criticii practicate de Mircea Zăciu ține nu atât de o riguroasă specializare cit de o continuă deschidere spre o problematică din ce în ce mai vastă care o scoate din sfera criticii literare și o situează în ansamblul larg al unor preocupări culturale și sociale. Ultimul său volum, **Bivuac**, apărut în Editura Dacia o ilustrează în mod optim și-i marchează, mai subliniată parcă decât volumele anterioare, acea coloratură afectivă, lirică sau pamfletară care-i acordă o notă acuzat distinctă. El se compune din micș studiul de istorie literară (preocupare constantă la autorul monografiei dedicate lui Agribiceanu) îndreptate pe căi mai puțin frecventate, încercând să repună în drepturi nume mai mult sau mai puțin astăzi uitate, relevând laturi de obicei neglijate din opera marilor scriitori, meditănd asupra succesiunii generațiilor, scriind despre ediții, despre pregătirea tineretului universitar și probleme de politică culturală în texte care au caracterul unui jurnal. Ce unifică acest material, diversificat, dacă e privit din afară, pe atâtea direcții? Pe coperta volumului se află o scurtă profesiune de credință, din care citez: „Ceea ce scriu eu este jurnalul unui personaj care reacționează sentimentally la problemele și evenimentele din lumea de azi. Trecutul e și el o enclavă în prezent. Poate constitui viața cărților izvorul unei trăiri asemănătoare cu aceea declanșată de viața oamenilor? Care e raportul interpretare-creație? De ce se spune că Giotto și-ar fi descoperit vocația privind tablourile lui Cimabue și nu oile pe care le ducea la păscut? Există și o agresivitate a privirii. La urma urmelor, o stare de veghe“. De aici, din această stare de veghe, și titlul ales, **Bivuac**, semnificând ceea ce Mircea Zăciu numește „exterioaritate cu experiențele“, adică atenție mereu distributivă, îndreptată din afară spre interior și care nu exclude trăirea extrem de intensă în paginile acestui singular critic. Mircea Zăciu nu se profesionalizează în postură de critic, nu vrea să se profesionalizeze și trăiește de fiecare dată, intens, experiența literaturii care, pentru el, este o experiență totală. De aceea, pe lângă partea strict științifică, documentară și tehnică, ireproșabilă a intervențiilor sale, textele au o pulsație pe care, de parte de a o reprima, criticul o lasă să se exprime cu puritatea și forța inițială. Mircea Zăciu depășește totdeauna optica estetică, an-

gajându-se în a interpreta multifuncționalitatea unei opere, coeficientul de dramă umană investită în ea, valoarea socială și etică, rezistența sau cedarea la eroziunea timpului. Nu întimplător criticul se oprește la Camil Petrescu, scriitor care nu s-a mulțumit să facă literatură și, privindu-i însemnările de călătorie, îi relevă meditația istorică, filosofică, acolo unde alți scriitori s-ar fi mulțumit cu contemplația euforică. Tot astfel, la G. Călinescu în postura de călător prin țară, el subliniază privirea din afară, ca a unui călător străin, tocmai pentru a ridica frumusețea peisajului și a monumentelor românești, la înălțimea oricărui exemplu. Analogiile lui Călinescu între monumentele noastre și cele italiene au același rol ca și numeroasele trimiteri din a sa **Istorie a literaturii**: scoaterea valorilor naționale dintr-un complex de inferioritate, relevarea dimensiunii lor universale, reale, nu numai virtuale. Mircea Zăciu caută latura umană, pe cit posibil neutră, în sens literar, a unui scriitor și, de aceea, el apelează la scriitori, acele „rupturi ale solitudinii“, comunicări pe alt plan decât estetic. Hel'ade, Bar'it, Ghe'rea, Al. Davilla își dezvăluie fațete noi ale personalității, capabile, dacă nu să le explice opera, să le motiveze prezența în epocă. Ceea ce criticul urmărește este autenticitatea în sens camilpetrescian — ca să folosesc și eu acest derivat pretențios — și de aici tentația de a descoperi noi unghiuri și chiar noi posibili scriitori care să arunce o lumină nouă asupra unei lumi. Memoriile lui Nicola Stoian-Ogrineanu sînt, și demonstrația lui Mircea Zăciu devine extrem de convingătoare, imaginea literară asupra propriei existențe, așa cum era ea la înmormântarea unui țaran de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Criticul întreprinde și o operație de revalorificare a unor personalități, Marta Bibescu, despre care citează opinii anterioare, favorabile, dar insuficiente pentru a suplini o privire personală. Aron Densușianu, pentru care trebuie să presupunem, în ciuda tonului rece, distant, și o doză de patriotism regional, Vasile Bogrea, al cărui portret de schivnic intelectual trezește nostalgii după mării „Bătrîni“ (cu majusculă) de la alma mater.

Mircea Zăciu se amuză în a răsfoi documente de epocă și a răsturna comodități de gândire. Astfel, romanticul secol al XIX-lea apare ca un veritabil infern dacă

citim **Caietele** lui Sainte-Beuve, alt exemplu de apel la texte neliterare. Ceea ce numim gust și opțiune într-un anumit moment istoric se dovedește în dezacord cu valorile și ierarhia lor, de vreme ce concursul inițiat în 1924 are ca rezultat, pe primul loc **Roș, Galben, Albastru** de Minulescu (125 de opțiuni), după care urmează **Pădurea spinzuraților** (37), **Venea o moară pe Siret** (21), **În marea trecere** de Blaga (numai 4 opțiuni) iar **Remember** de Mateiu I. Caragiale, doar una singură. Relativitate a gustului, neconcordanță între imaginea pe care viitorul o are asupra unei epoci literare și cea închisă de contemporani. Sever și liric în evocările marilor cărturari, Mircea Zăciu știe să fie și ironic, contaminat de un scepticism superior, devenind vehement cînd are a combate, cu arma satirei, cazurile de impostură intelectuală sau literară. **Născut în „deranjamente“** se constituie ca o parodie, cu un motto din **Cartea de telefoane**, a amintirilor lui Sașa Pană, întinse pe largi spații de mixtură a aberațiilor și a banalităților dezarmante. Altădată criticul ia în primire pe celebratorii de ocazie ai clasicilor care se trezesc, în împrejurări festive, să-și aducă ceea ce cred a fi „contribuțiile“ lor. Neputînd judeca o operă, asemenea istoricilor literari conjuncturali, caută izvoare, confundă ficțiunea artei cu realitatea, și merg astfel pe urmele lui Lică Sămădău și ale celorlalte personaje din **Moara cu noroc**, aducînd tot felul de atestări care de care mai năstrușnice. Acestea nu li se poate decât recomanda cu o ironie rece, imperturbabilă: „pe cînd identificarea Marghioalei și a hanului lui Mînjolă? La urma urmelor, nici nu e așa de greu, Caragiale însuși vă dă un cap de fir topografic: „un sfert de ceas pînă la hanul lui Mînjolă... de-a-colea, pînă la Popeștii de-sus, o poștă“. Nu vă rămîne decît să porniți la drum“ (p. 41).

Cărturar de elită, privind cu zîmbet dar și cu fulgerele miniei impostura intelectuală, Mircea Zăciu rămîne un promotor al actului pozitiv de cultură, în care trecutul fuzionează cu prezentul din perspectiva finalității sociale, etice a operii literare. Critica pe care o practică dovedește că acei admirați și numiți „mării Bătrîni“ de la alma mater, scriitori, profesori, oameni de cultură și ai cetății, continuă a veghea cu prestigiul unor modele.

## Valeriu Răpeanu — Istoricul literar

Critic și istoric literar de recunoscută vocație și reputație, Valeriu Răpeanu și-a consacrat încă de foarte tînr, și în mod programatic, cu o stăruință și o sinceritate oricînd de urmat, toate eforturile în direcția revalorificării literaturii clasice, neocolind însă literatura actuală (George Mihail-Zamfirescu, 1958, **Vlahuța și epoca sa**, 1966, **Noi și cei dinaintea noastră**, 1966, **Interferențe spirituale**, 1970, **Călător pe două continente**, 1970, **Pe drumurile tradiției**, 1973; ediții: A. Vlahuța — 3 volume, George Mihail-Zamfirescu — 2 volume, Mihail Sadoveanu — 5 volume etc.). Poziția sa critică este a unui spirit lucid, ferm în decizii, polemic acolo unde temele sînt controversate, adînc interesat în mișcarea ideilor unei epoci. Formația sa critică urmează de aproape pe aceea a lui Tudor Vianu și Petru Comarnescu. Valeriu Răpeanu nu iubește „specializarea“ îngustă, sterilă, ci deschiderea fecundă spre cele mai diverse forme ale culturii. Valeriu Răpeanu s-a pronunțat cu competență despre lumea teatrului (una din plăcerile criticului), despre literatura universală, despre muzică, despre artele plastice etc. Toate aceste disponibilități critice dovedesc nu numai o pasiune pentru cultură, dar și o evidentă voință de a-și crea o operă. Descoperim la Valeriu Răpeanu lecția lui Tudor Vianu în seriozitatea analitică cu care privește un scriitor sau altul, în erudiția istoricului literar, în stilul exact, poate prea protocolar, în formulările critice notabile. Valeriu Răpeanu este un istoric literar care dovedește nu numai vocație, ci și o remarcabilă putință de a actualiza o operă, de a-i descoperi modernitatea. O sinteză ca **Geneza și structura unei capodopere: „O viață de om“** de N. Iorga ne vorbește de modelul critic al lui Valeriu Răpeanu. Criticul nu rămîne imperturbabil în fața capodoperei lui N. Iorga. El o face să trăiască, ne dovedește existența ei de unicat. Valeriu Răpeanu reușește să justifice destinul unei vicți dramatice, exemplare, să traducă ideile și drama unui titan. Studiul lui Valeriu Răpeanu, admirabil ca arhitectură critică, nu se împotmolește în referințe, ci se impune printr-un punct de vedere curajos exprimat și în spiritul adevărului istoric. Criticul știe să citească și să traducă evenimentele epocii, metamorfozele sociale, politice și ideologice. Totul este interpretat în raport cu marea viziune a unui om de o neobișnuită sensibilitate, totul e privit din perspectiva unei existențe transformată în destin. Studiul lui Valeriu Răpeanu despre N. Iorga este un act de revalorificare modernă a unei capodopere „...ce iradiază lumina unei conștiințe și a unui talent care nu reconstituie cu minuția unui arhivar, ci cu forța nepieritoare a geniului, o viață fără pereche“.

Tot un studiu polemic este și **Permanențe etice românești în poezia lui Octavian Goga**. Tema cunoaște o analiză pertinentă, iar istoricul literar devine neîndurător cînd e vorba să scoată în evidență adevărul despre omul și poetul Octavian Goga. Se observă numai decît plăcerea de a polemiza, de a corecta erorile, de a înlătura prejudecățile și de a pune în loc o judecată de valoare acceptabilă și adevărată. **Cazul Goga și mitul Goga** sînt puse din nou în discuție și cu o deplină semnătate critică. Poezia și destinul lui Goga sînt înțelese în mod realist: „mitul Goga rămîne evident al poetului pentru că poetul și-a înscris opera în mitologia poporului român“. Studiul întinse și informativ dedică Valeriu Răpeanu unor scriitori ca Dimitrie Anghel și Panait Cernă. Punctul de vedere sociologic domină.

Pasiunea istoricului literar pentru opera lui George Mihail-Zamfirescu este veche. Criticul revine asupra activității de dramaturg, regizor și teoretician, asupra existenței dramatice a scriitorului. Studiul păcătuiește prin prea mare solicitare a vicții scriitorului. Toate informațiile sînt puse să vorbească despre dramaturg și romancier, despre destinul său în epocă. Nu se exagerază meritele scriitorului, căci preocuparea criticului literar este aceea de a restabili adevărul. Dosarul omului și scriitorului e cu multă grijă refăcut, clasat, abuzându-se poate de o prea mare erudiție. George Mihail-Zamfirescu avea, ca și Camil Petrescu, mania persecuției; a trăit tot timpul „un sentiment de perpetuă neîncredere față de cei din jur și față de sine“. Complexele l-au dus la aspirații care nu corespundeau talentului său real. Valeriu Răpeanu analizează raportul dintre om și mediu, dintre operă și om, natura ostentativ problematică a scriitorului, și, mai ales, ne dă o bună interpretare a capodoperei lui George Mihail-Zamfirescu: **Domnișoara Nastasia**. Cunoscuta piesă este mai întîi privită în raport cu literatura periferiei și mahalalei bucureștene. După ce istoricul literar reconstituie foarte pedant, și cu documentele de arhivă în față, foarte multe fără nici o semnificație, biografia piesei, criticul trece la analiza propriu-zisă. Totul este recitat din altă perspectivă. Noutatea analizei lui Valeriu Răpeanu nu poate fi pusă la îndoială, cu tot excesul programatic de a ne convinge de autenticitatea eroinei...

Zaharia SANGEORZAN

## mențiuni critice

TUDOR GEORGE: **Imnuri olimpice**

Prezența lui Tudor George în spațiul versului ocazional nu mai constituie nici o surpriză, atîta vreme cît este cunoscut îndemnarea poetului de „a se deda“ plăcerilor de moment. Afirmarea o facem fără ironie și fără intenții peiorative, pentru că Tudor George reușește acest lucru cu vocație, reabilînd o preocupare la care unii refuză să se angajeze, iar alții o ignoră pur și simplu. **Imnuri olimpice** (Editura Starea, 1975) este cartea unui autor eliberat de povara prejudecății „prin vigoarea verbului scandat în tribună“.

S-ar putea spune că o asemenea poezie, prin duritatea contururilor sale, își arogă o anumită independență față de autor și de tabloul liric general. În acest caz relația creație-creator se reduce doar la un schimb reciproc al măștilor: dintr-o parte vine tenacitatea sportivului de performanță, o bogată cultură clasică, un acut simț al limbii; din cealaltă, imaginea unui alter ego plin de subtilități și de aluzii: „Cîndva — la țărml mării — pîșam stelara spuză / A plîjilor imense, cu solzii mărunte, / Izbindu-mă sirene din sfîrcul coziilor frunte, — / Ahoe! chiindu-mi fantastică Meduză!“.

Se disting în cartea lui Tudor George — care este o celebrare a sportului, dar mai ales a ideii de sport — două categorii de poeme fundamentale deosebite. Mă refer la versurile din capitoarele „Strigare Patriei“, „Sub semnul lui Hercule“, „Ode olimpice“, „Statui ale olimpului“, „Evocări antice“, „La țărml amazonei“, „Colocvii olimpice“, „Fantazii la țărml“, și apoi la cele subsumate titlului „Caleidoscop“. Primele, vizînd stările majore ale creației, dobîndînd rezistență la timp și la... critică: „Copac gigantic — stau așa, o clipă — / În gestul suspendat, cu geana scursă, / Cu coama fluturînd, ca o aripă, / Încendiîndu-mi talia contursă...“. Celelalte, dedicații dintr-o clipă de entuziasm, riscă să se stingă odată cu ea. De aici mai ales se pot decepta platiștini de tipul: „Arena, pentru mine, e un templu / În care-mi mîntui sufletul, pe veci! — / Trîiesc o viață-n fieșcare meci! / Voi dănu-i cit Sportul — pur și simplu!“ Este riscul celui care s-a încumetat, în literatura noastră, să trudească la „prima (și în ordine cronologică) lucrare literară consacrată în întregime sportului“ (Romulus Vulpescu).

GEORGE BĂLAN: **Mica filosofie a muzicii**

Cartea lui George Bălan se dovedește a fi un fragmentar filosofic, scris cu privirea către orizontul artelor. Spun asta pentru că se simte, în concepția autorului, prezența acelei idei mai vechi, prin care filosofia este redusă la sensurile ei originare (philos — prieten; sophia — înțelepciune), definindu-se ca o atitudine spirituală atotcuprinzătoare în fața fenomenelor lumii. Deci și în fața muzicii. Și nu numai această **Mică filosofie a muzicii** (Editura Eminescu, 1975 — colecția „Sinteze“) face dovada părerii de mai sus, ci chiar lucrările anterioare semnate de George Bălan, dintre care aș reține **Sensurile muzicii**, **Noi și clasicii** sau mai recentul **Caz Schoenberg**.

Și atunci, trebuie menționat din capul locului că produsul spiritual transmis de pe o astfel de poziție, trece cu mult dincolo de interesul strict al specialiștilor, sfera lui de iradiazare înglobînd întregul sistem al artelor. Pentru că întîlnim aici idei familiare literaturii, artelor plastice și a.m.d. Muzica nu este decît conflictul, obiectul de meditare, care deschide drumul către acel forum suprem — filosofia. Iată și reflecțiile autorului în acest sens: „Noțiunea de muzică nu este o simplă denumire cu caracter profesional, ea s-a impus și ne vorbește ca o noțiune spiritual-morală. N-o putem separa de dorul sufletului nostru după armonie, lumină, liniște, iubire — de aceea ne îndreptăm spre ea cu o deosebită aviditate atunci cînd ne simțim în primejdie să fim cotropiți sufletește de forțe dezintegrante ce contrazic acest nobil dor“.

Jumătate din lucrarea lui George Bălan, sub titlul **La hotarul dintre muzică și cuvînt**, ilustrează „pe față“ menționata comunitate de valori, între muzică și literatură. La Shakespeare noblețea umană se confirmă prin dragostea pentru muzică, în timp ce Berlioz exclamă: „Romeo de Shakespeare! Doamne! Ce subiect! Totul pare predestinat pentru muzică!...“. În consens cu părerea interpretelor romantici ai literaturii, Schumann afirmă despre critica muzică: „Critica superioară este aceea care se dovedește în stare să nască în noi aceleași impresii pe care le generează muzica definită de ea...“. George Bălan pune în reacție toate aceste elemente, obținînd (poate fără intenție) noi argumente în favoarea viziunii sale teoretice.

EMIL NICOLAE

ION TH. ILEA: **Mărturisirile unui anonim**

Cunoscut prin lirica sa dintre cele două războaie, cu puternice accente sociale, precum și prin creația de după Eliberare, Ion Th. Ilea își întregeste profilul de scriitor cu o nouă față: cea a unui veritabil prozator. Volumul „Mărturisirile unui anonim“, conținînd bogate și interesante elemente de istorie literară și beneficiind de o adevărată artă a reconstituirii, probează aceasta. Paginile memorialistice ale lui Ilea reinvie mai ales figuri de scriitori și artiști proletarieni sau proletari: insurgenți, pamfletari și negatori (conform încadrării ficte de Mihai Gafița în postfață) din aceea perioadă: P. Istrati, Argezei, Bogdan Amaru, Peter Neagoe, Mircea Damian, Eugen Ionescu, Ion Clopotel, Minulescu, L. Fulga, Gigore Bugarin, Ion Știugariu, Romulus Ladea, Gh. Anghel și alții.

Ceea ce trebuie remarcat în aceste confesiuni este în primul rînd spiritul de autenticitate, detașare și caldă afectivitate în care sînt scrise. Fără a exclude referințele la persoana sa, autorul nu se proiectează pe el, ci înregistrează, din poziția „anonimului“ fapte, momente semnificative, linii de portret de la sine grăitoare. O întregă etapă istorică, aflată în plină frîmîntare, se recompose din portretele și evocările lui Ilea. Impresionează în mod deosebit această capacitate de portretizare, surprinderea mișcărilor sufletesti și a atmosferei, în general cu mijloace puține și totdeauna cu mare precizie și multă nuanțare. Uneori apar aprecieri critice vîndînd spirit pătrunzător și putere de analiză. Alături fluxul rememorațiilor devine adevărată poezie. Și peste tot, un veritabil inventar de nume, mai mult sau mai puțin impuse ca literatori, sintetizînd, sub cele mai bune auspicii, spiritul epocii. Generos și deosebit de atașat de oameni, născuțeanu Ion Th. Ilea realizează prin „Mărturisirile unui anonim“ o carte de ținută etică, proiectînd, nu o dată, în paginile ei imaginea militantismului literaturii noastre din toate timpurile, patriotismul și spiritul confratern al scriitorilor și artiștilor autentici, dreptul acestora la recunoștință. Cuvîntul de încheiere semnă de istoric literar și criticul Mihai Gafița, cu interpretări din cele mai judicioase, fixează atît cadrul desfășurării valoroaselor confesiuni, cît și profilul poeziei lui Ion Th. Ilea.

HARALAMBIE ȚUGUI



## DESIGN

Un grup de design la Iași, prezent de două ori în sălile de expoziții, în ultimul an, oricât ar părea de nou, de inedit, nu mai este o premieră artistică, este o necesitate. A integra arta în industrie, deziderat realizabil, așa cum am mai demonstrat și în paginile acestei reviste, referindu-ne la coordonatele noastre economice din ultimile două decenii, înseamnă a produce optim ca formă, adică a proiecta și a realiza scopul sau idealitatea propusă, simplu, elegant, funcțional, în condițiile scăderii sensibile a prețului de cost.

Grupul „Design-1”, de la Fabrica de mobilă din Iași, a introdus un prim curs de design la Iași, în învățământul post-universitar și în cel politehnic, a înțeles demonstrația practică din țările cu o industrie avansată: a produce competitiv înseamnă a produce frumos, în sensul simplității și eleganței eficiente a design-ului. Este vorba acum de o experiență estetică ce se cere validată de practica serială a industriei. Depășim etapa unui „experiment” artistic oarecare, abstract ca efect. Intrăm în zona eficienței social-economice sporite. S-a ajuns la frumusețea certă a funcționalului exprimat optim, în clădiri compuse esențial din piloni și planșee de beton armat, unde pereții interiori pot fi înlocuiți cu sticlă sau cu moduli de mobilier polifuncțional.

Structura urbană, după le Corbusier, permite folosirea maximă a spațiului construit, forma și culoarea mobilierului asamblându-se cu întregul clădirii. Eleganța obiectelor de interior tinde, prin acord cu arhitectura străzii, a orașului, să creeze un stil unitar, modern. Cu fiecare detaliu constructiv, fix sau mobil, grupul „Design-1” de la Fabrica de mobilă din Iași, ne propune rezolvări frumoase și realiste, în sensul unei raționalizări a formei și amplasării mobilierului în funcție de scopurile și destinațiile propuse. Prin ingeniozitatea constructivă și economică a grupului direcționat de inginerii Petre Necula, Valeriu Răileanu, Rodica Roșca, proiectele imaginate plastic de arh. Gheorghe Anton, în execuția tehnică a ing. Ana Maria Lucan cu echipele conduse de Mihai Agape și Georgeta Cucu, se impune producției

de serie o concepție tehnologică cu efecte economice și estetice superioare, cu mult deasupra obișnuinței, rutinei, producătorilor din deceniul trecut.

Foarte interesantă și eficientă este inițiativa creării, pentru export, în special, a unui mobilier de stil românesc, din epoca lui Vlad Țepeș. Ideea aparține ing. Grigore Oghină iar arh. Gheorghe Anton, după o temeinică documentare, a creat un confort asociat al străniului, de un fast a cărui autenticitate constă în sinteza înălțării gotice, în ansamblu, și a sinuoziității bizantine în detalii. Reconstituirea de atmosferă este regizată cu o ironie modernă.

Cele două orientări, diametral opuse în creația de mobilier, fac față unor gusturi diferite ca tendință, dar la fel de reale în lumea de azi. Răspunsurile estetice adecvate, convingătoare, de colectivul de creație de la Fabrica de mobilă din Iași, dovedesc capacitatea gândirii plastice, talentul viu, capabil să satisfacă cele mai exigente gusturi ale cumpărătorilor. Probleme de estetică industrială deloc neglijabile se nasc la nivelul trecerii prototipurilor în producția de serie. În acest punct perseverența inovatoare se cere bine și accentuat susținută tehnologic, organizatoric, publicitar etc.

În această etapă estetică, a revoluției tehnico-științifice, grupul „Design-1” de la Fabrica de mobilă din Iași, și-a pus cu luciditate maximă problema conlucrării cu artiștii: Dan Hatmanu, Nicolae Vericeanu, Gheorghe Anton, care concep interiorul unei locuințe ca un cadru ergonomic-estetic complex. Fiecare artă își are aportul ei, renunțând la autonomia absolută în favoarea armoniei ansamblului. Pictorul Dan Hatmanu devine sculptorul unei stări poetice, poemul mișcărilor care cîntă, mîngie, muncesc, imaginează zboruri. Edilul poate găsi în cele 12 piese de grafică spațială, din care se expun acum 3, accentul decorativ al unui cartier industrial. Lucrările se pot amplifica pînă la 10—15 metri și se pot realiza din țevă sau profile metalice asamblabile, ca serie sau ca grup. Arhitectul Nicolae Vericeanu, își exprimă pictural temperamentul vulcanic, nevoia de culoare patetică în

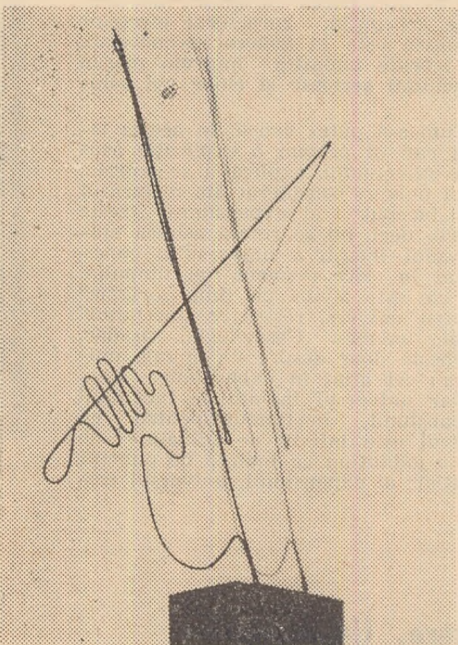


Nicolae VERICEANU:

„Victorie”

arhitectura de interior serial, care capătă particularitate, sonoritate cromatică, ecou ergo-funcțional adecvat habitatului. Invenția sa plastică și tehnică poate fi aplicată la placarea cu ceramică a unor vaste suprafețe exterioare, la clădiri semnificative. Ideea poate fi preluată de fabricile de ceramică și prefabricate pentru construcții. Gheorghe Anton recurge, ca arhitect, la ritmul sculptural și unitatea de modul multifuncțional și multiform a mobilei. Își asociază pentru efect estetic calitatea de structură a fibrei lemnoase, o trucează chiar sau o suprasolicită cu pigmenți complementari. În acest ansamblu, organizarea luminației ca formă, intensitate și unghi de cadere, constituie o componentă artistică. A asambla această pluridimensională ambianță umană înseamnă a gândi și simți unitar un stil în design, capabil să atragă interesul, să răspundă particularizat, unic, exigențelor estetice ale societății contemporane.

Radu NEGRU



Dan HATMANU

„Vioara”



Gh. ANTON:

Mobilier „Dracula” (detaliu)

## Poșta literară

Mircea Pața — Cuvintele de laudă la adresa revistei le-am înțeles așa cum se cuvine și ele, precum veți vedea, nu vor influența judecata critică a versurilor dv. Dar mai întâi sintem datori cu suzele de rigoare pentru întârzierea răspunsului (vina ne aparține!). Cit privește versurile, ele exprimă destul de exact predilecția dv. pentru poezia clasică, faptul că nu aveți aderență la lirica modernă și (aceasta în primul rând) amoralismul — trădat de compunerea discursivă pînă la prolixitate. Toate acestea sper să vă producă un șoc, totuși, suportabil.

I.Gh.C. — Iași — „Observă că paginile Cronicii sînt uneori arhipline de o poezie cetățenească,

patriotică, directă. Cred că e bine (chiar dacă valoarea lor artistică e uneori prea modestă, uneori rezumîndu-se chiar la simple lozinci). Nume noi își încearcă măiestria și consacrația, nume vechi, de rezonanță aduc prinos inestimabil acestui grai românesc... Observațiile dv. dovedesc că urmăriți cu atenție revista noastră și poezia contemporană în genere. Poezia patriotică este o piatră de încercare pentru oricare poet, astfel încît să nu ne mire dacă mulți nu o pot ridica, dar se autosugestionează. Și dv. vă rezumați uneori la simple lozinci neinvestite cu o semnificație lirică. (Patriot ești în fiecare zi, dar poet nu poți fi cu aceeași frecvență). Scriind: „Slăvim

obirșia și glia, / Izvorul, rîul, ramul nalt / Eroii ce-au purtat țaria” — acestea pot fi niște constatări în marginea unor versuri, iar nu versurile înseși.

Iustin Răzeșu — Și versurile dv. pot servi ca ilustrare a celor spuse mai sus.

Virgil Mușat — Semne bune în Călătoria, Vis, Ninge, unde versurile sînt bîntuite de o „patimă blîndă”, ceremonioasă („Balcoane goale, labirinturi frînte / Plăpînde ascunzîșuri urcau în tremur, lașe / Vinam urmînd porunca, statornicele fiare / Însîngerînd nisipul sub stele trufașe”). Reveniți.

Nicolae Bănuță — „Pe vînt și ploaie străbat infinitul... Da' de unde! Sînteți abia la primul pas.

Gabriel Tristan — Aveți titluri promițătoare (Clipa e înaltă în calești, Ars de atîtea flori ascete, Numai că uneori greșesc), nesustenute însă de versurile ce le ur-

mează. Preferabil ar fi invers.

Vasile Simionică — Mateahna este o compunere de notă mare pentru „anul III A” în care se află autorul. Unele observații, unele fraze atent gândite contrapunctează inspirat medelenismul (explicabil al acestor pagini) scris — mirabile dictu — „din imaginația mea reală în scopul deduceri unei idei”. Se poate per-severa (pînă la deducerea ideii).

Dumitru Mihail Dascălu — Multă zgură în poemele dv. programatic alerte („Cuvintele mele n-au pas de plimbare”), patetice pînă la retorism și, evident, sincere în sentimentele ce le animă. De aceea este și foarte greu să citez ceva.

V. Fluturel — Versuri de circumstanță și de suprafață.

Neculai Afloarei — „Am încercat să scriu cu sînge / Pe aripi de păsări călătoare”. Și, desigur, nu ați reușit. Întreprinderea este, într-adevăr, dificilă. Încercați mai

simplu: cu creionul, pe hîrtie... Și mai ales încercați să scrieți simplu, fără cuvinte mari și înzorzonate.

Ion Șt. Mirianu — Cuvintele „simțite” din scrisoare nu se articulează cu versurile (din care se întrevăde numai transpirația, nu și inspirația).

B. Mihai — „De ce nu am inspirat domnule? / Ia, spune matală! / A, nu, matală de colo, ești mai potrivit / Chelia matală îmi spune multe... / — Păi, dragă domnule nu ai inspirație / deoarece nu ar trebui să ai”. Sînt de aceeași părere.

Vasile Mocanu-Frut, Doru Boliac, Aurelia Silistră Artillis, Aneta Manca, Ioan Vasiliu — Versuri facile, rudimentare, fără perspectiva unei evoluții.

Reasilvia — Ar trebui să precizați care din poeziile ultimului plic au apărut între timp, spre a evita o dublă tipărire.

N. T.

## Cu SORANA COROAMĂ despre O apropiată premieră teatrală

Peste cîteva zile, pe scena Teatrului Național „Vasile Alecsandri” va avea loc premiera absolută a celei mai recente piese a lui Mircea Radu Iacoban — NOAPTEA, o lucrare care ne dezvăluie o atitudine inedită a dramaturgului și anume întoarcerea spre istorie, încercînd să descopere în noaptea veacurilor taina dăinuirii, a permanenței, a posibilității de rezistență și renaștere a unui oraș — în speță, Iașul — în ciuda tuturor vicisitudinilor ce s-au abătut asupra lui.

Solicitată de redacție, regizoarea SORANA COROAMĂ și-a dezvăluit cîteva gânduri despre piesă și spectacol.

— Am văzut cîndva un film intitulat „Un om pentru eternitate”. La el m-am gândit după ce am citit piesa lui Iacoban. În general, oamenii sînt legați de anotimpuri în sensul cel mai concret, apoi în sensul anotimpurilor vieții, anotimpuri care le condiționează existența și roadele existenței lor. Dar există și oameni pentru eternitate, oameni obișnuși în fond, care însă își creează senzația permanenței și permanența se poate identifica cu eternitatea. Într-un anume sens, am descoperit această idee în textul lui Iacoban pe care l-aș subintitula „Oameni pentru eternitate” sau „Oameni pentru un oraș etern”.

Despre ce e vorba în piesă? Despre permanența unui oraș, a unui stil de viață. E vorba despre trecere și venicie. Oamenii trec, dar strădanțiile și credințele lor rămîn. Domnia de-o noapte a calicilor, a obidiților, a pus pecetea timpului pe existența orașului. Ceea ce mi-a plăcut în textul lui Iacoban este posibilitatea de a transforma ceva vremelnic în permanent; eroii lui au o anume încăpăținare de a fi, de a exista la un mod superior, de a depăși existența redusă la a face umbră pămîntului. Piesa mi-a întărit un fel de convingere a mea, mai veche, că Iașul n-a fost creat cîndva, ci că a existat dintotdeauna și că va exista întotdeauna. Prin veacuri, el a renăscut mereu, din propria-i cenușă — cum se întîmplă și în piesa lui Iacoban, inspirată dintr-un moment dramatic al veacului al XVIII-lea — a renăscut, păstrîndu-și nealterată ființa în ciuda tuturor pîrjolurilor care au trecut peste el. Existența Iașului este o existență cu putere de simbol, putîndu-se extinde la porțiunile unui neam sau ale omenirii în general.

Această idee a piesei are puternice rezonanțe actuale și asta îi dimensionează valoarea și sporște interesul spectatorului, Iașul cel de astăzi — care vine din trecut atît de încărcat de istorie, de legendă, de originalitate, nu este numai al generației noastre, ci și al viitorului și de aceea tot ce facem noi, azi, pentru el trebuie să aibă în vedere această neîntreruptă și specifică vocație a sa de afirmare și permanență.

Sper, doresc din toată inima, ca spectacolul cu piesa lui Iacoban să fie un argument în acest sens.

REP.





## Acad. Iuliu NIȚULESCU sau cultul muncii și al omeniei

Acad. Iuliu Nițulescu — savant de curînd dispărut — descindea dintr-o familie de intelectuali, coborîtori din țărani de munte. Tatăl său, doctorul Nițulescu-Bistrițeanu, figurează printre primii medici formați în școala românească de medicină. Un „jurămint față de mine însumi“, al cărui text original se află la Muzeul I.M.F. Iași, atestă, la acest doctor, care din carieră a făcut apostolat, o înaltă conștiință civică și profesională. Prin mamă, Iuliu Nițulescu descindea din poetul Alexandru Depărățeanu.

Ascendența, pe ambele planuri, a avut semnificația ei; profesorul Nițulescu, savantul, prin opera sa scrisă, prin neuitatele sale intervenții în discuții, prin însăși persoana sa, a sugerat totdeauna adevărul că între știință și artă limitele sînt doar convenționale.

Unei serioase educații în familie i s-a adăugat formația clasică la Liceul Codreanu din Birlad. Conștientându-se medicului, Iuliu Nițulescu absolvă Facultatea din Iași, în 1921. Ca intern și secundar al mai multor clinici din cadrul Spitalului „Sf. Spiridon“ și ca tânăr preparator și asistent al Facultății de medicină, desfășoară o activitate de practică medicală care a fost foarte importantă pentru formarea personalității sale profesionale. Ulterior, între 1927 și 1929, frecventează, ca bursier al Fundației Rockefeller, laboratoare și centre medicale de înaltă reputație, fiind colaboratorul lui E. V. Mac Collum la Universitatea „John Hopkins“ din Baltimore, apoi al profesorilor O. Folin, F. G. Benedict, la Boston, lucrînd în servicii de nutriție, de igienă, tuberculoză, cardiologie, biologie marină, în U.S.A. și Europa.

Această peregrinare științifică formează medicul cu o mentalitate largă, de biolog. Studiile în diverse domenii aveau să-i contureze un orizont vast, superior unei specializări restrinse. Ca savant, specializat în fiziopatologie, practician în boli de nutriție, a putut astfel gândi întotdeauna în sinteză interdisciplinară.

Reintors în țară, la Catedra de fiziopatologie și, apoi, în cadrul Academiei, al cărei membru a devenit în 1948, a desfășurat o activitate științifică prodigioasă. Majoritatea cercetărilor întreprinse de acad. Iuliu Nițulescu au abordat în primul rînd probleme de fiziopatologie a metabolismului și nutriției. A urmărit, astfel, pelagra, înființînd chiar un serviciu de specialitate, contribuind efectiv la eradicarea acestui flagel. A cunoscut o reputație internațională prin studiile bolilor carențiale, a avitaminozelor și hipervitaminozelor, a farmacodinamiei acidului nicotinic. Prin cercetările asupra reacțiilor visceroviscerale a bolilor degenerative, a dezechilibrilor enzimatici de origine alimentară, a deschis perspective de aplicare practică de primă importanță în patologia clinică. Studiul leziunilor degenerative produse de hipervitaminoză D, descrierea fenomenului reacției în lanț determinată de un anumit factor etiologic declanșator („anumite leziuni odată inițiate pot determina devierea unor lanțuri de procese metabolice care nu mai revin niciodată la mersul normal“) și alte multe cercetări întreprinse de acad. I. Nițulescu constituie originea unor ipoteze originale.

Constatărilor certe li se adaugă, în opera academicianului Nițulescu, o mare bogăție de idei și supoziții care deschid acestei opere o perspectivă fertilizantă.

Academicianul Nițulescu a fost, totodată, un profesor de seamă. Citeva zeci de generații de medici își amintesc pelegerile sale, construcții de ipoteze și probleme ingenioase decurgînd spontan dintr-o mare erudiție. Aceste lecții erau, de fapt, interesante conferințe. Fără urmă de ostentație, ipostază care îi repugna, dimpotrivă, cu o discretă și plină de farmec modestie, în aceste conferințe stimula imaginația studentului care descoperea astfel curajul de a gândi și de a pune probleme. În acest fel a reușit să aibă mulți elevi nu numai printre studenții ci, în același timp, și poate încă într-o mai mare măsură, printre colegi. Nefiindu-i străine nici una dintre ideile care au animat medicina clasică sau contemporană, acad. Iuliu Nițulescu profesa toleranța oricărei ipoteze și era accesibil oricărei noutăți; avea însă subtilul simț al măsurii, derivat din structura sa psihologică și din excepționala sa inteligență rămasă complet neatinsă de aripa vîrstei. Ținuta sa intelectuală, devotamentul față de știință și față de studenții s-au îmbinat totdeauna cu atitudinea unui patriot din convingere, angajat în importante activități obștești.

Accest savant și profesor de seamă a fost, de aceea, foarte iubit și ca om. Era o discretă delectare privilegiul de a-l asculta. Era o discretă satisfacție chiar faptul de a-l întîlni și de a-l saluta. Avea talentul rar de a fi intrasigent, dar, totodată, delicat.

Cultura sa generală era de proporții puțin obișnuite. Era cultivat nu numai ca medic și biolog, ci, în aceeași măsură, ca om pe care cultura, indisolubil și structural asimilată cu întreaga sa ființă, l-a ridicat la o treaptă de înțelegere superioară. În artele plastice, muzică sau literatură, se simțea, oriunde, în domeniul lui.

Observațiile sale critice erau de nivel profesional al artiștilor. Structura complexă a personalității sale exprima o neconținută aspirație. Ar fi fost, poate, un literat de aceeași talie precum a fost ca savant și profesor. Cultul muncii, al adevărului și al omeniei i-a caracterizat întreaga activitate.

C. ROMANESCU

Se discută mult, în ultimul timp despre etica criticii. E firesc, e necesar. Dar nu și suficient. Pentru că, oricît de independentă (și nu dependentă — de cutare redactor șef, director sau clan scriitoricesc) ar fi critica, oricît s-ar refuza ea conformismului de a lăuda cărțile scriitorilor cu funcții (în Uniunea Scriitorilor, la Fondul literar, la Televiziune etc.), eficiența actului critic rămîne ea însăși dependentă (sau, matematic spus, funcție) de caracterul adecvat sau inadecvat al instrumentației conceptuale utilizate. Pentru că, la urma urmei, o fi critica literară suflat din sufletul literaturii, dar numai cu metafore nu se poate defini o operă literară, fie și numai în raport cu intențiile autorului, darmită cu criteriile unei estetice de la care își revendică, în fond, propria-i autoritate și rațiune de a fi. Dincolo de critica propriu-zisă, se întind tot mai mănoase ogoarele de verbaj ale criticii—criticii sau ale meta-criticii—criticii. Ogoare foarte intens cultivate în intenția de a recolta, pînă la urmă, al absolut necesară cantitate de onorabile precepte capabile să fortifice — ca un fel de ozon estetic — literatura — căci despre ea este vorba sau, cel puțin, de la ea se pornise, pentru a se ajunge acolo unde s-a ajuns. Adică la o cam narcisistă dilatare a criticii, vîdînd în unele ca-

## Dar critica?

zuri un orgoliu exagerat în a statua propria menire. Dar etica implică, în primul rînd, modestie, cuvînt rar folosit în recentele discuții, asupra cărora ne oprim nu dintr-o vană intenție de a le stăvili elanul, ci pur și simplu pentru a le cerceta rostul. Și finalitatea.

Sigur, sînt și excepții. Există astăzi nume de mare autoritate, capabile să rivalizeze nu fără succes cu mentorii altor epoci literare. A-i contesta din principiu, făcînd din distincțiile reliefuli ale criticii noastre literare o apă și un pămînt, ar însemna pur și simplu să intri în conflict cu realitatea care este, ca să zicem așa, a criticii literare, într-o mai mare măsură decît a literaturii — fapt observat, pentru mai ample zo-

ne ale culturii contemporane, încă de Anatole France. Motiv pentru care chiar și poezii scriu critică (mai puțin fiind, totuși criticii care scriu poezie; sau proză). E o contaminare care și are explicațiile ei deși, pînă la urmă, o critică poetică și o poezie critică nu s-cite o dată decît un fel de curiozități ale naturii. Asemenea încrucișări de soiuri nu fac decît să complice și mai mult lucrurile, prin eliminarea distincției dintre critică și literatură — care, în definitiv, n-au încetat nici un moment de a fi două lucruri cu totul deosebite. Ceea ce nu înseamnă că poezii nu pot să fie și foarte buni critici, iar criticii — foarte buni poeți. Cîteodată. Atît doar că acele libertăți de limbaj, de mult admise poetului, nu se potrivesc de fel demersului critic, a cărui rigoare nu se poate întemeia decît pe o sumă de concepte ferm și clar stabilite. Pentru că a spune că arta este ceea ce toți știm că este, nu înseamnă a spune mare lucru.

Fapt este că foarte greu pot fi găsite două trei concepte sau simple noțiuni, asupra cărora să existe acel consens care să le valideze în epocă. Dimpotrivă! Să exemplificăm? Realismul, spunea careva, într-o discuție, pe această temă, la televiziune, înseamnă a sta cu picioarele pe pămînt (și nimeni nu l-a contrazis, deși a sta cu picioarele pe pămînt nu înseamnă decît omagierea aceluși simț comun, de care știința s-a detașat cam de pe

vremea lui alt prilej, exactitatea caracteristică tocmai exact de care absensuri car Există, fire: Unui poet literară nr. gori artistice propriului încă aproape sol find iar unui pr 1975, fi este tranșant, pr detaliilor, d „narațiunea tr-un fel (și nificativ, m lismului în nit!).

În alt caz ză asupra c „prozel sale“, via Udrea (numai „pen canism“ se cesta e tern defini realu canism, dec „drept joc“, acesta un si realismul?

În Tomis notează, ref întregul lui interes, po sau numai reieși că pit

## Filosofie și știință

În discuțiile asupra raporturilor dintre filosofie și știință, privind cooperarea dintre ele în efortul largirii continentelor cunoașterii dar și delimitările pe care le presupun în ce privește obiectul și scopul preocupărilor, uneori transpare o anume idee care tinde să contraponă aceste procese de gîndire cînd este vorba de cunoașterea naturii: în timp ce știința ar răspunde tot mai mult și mai bine la întrebarea: ce este universul?, filosofia este chemată să răspundă la întrebarea: cum să acționezi?, întrebare careia știința, cu instrumentele ei, nu i-ar putea răspunde. În legătură cu această problemă, care nu este chiar atît de evidentă cum pare a fi, cred că trebuie avute în vedere mai multe aspecte, cel puțin în principiu.

Mai întîi, știința încă nu răspunde — la punctul de dezvoltare pe care l-a atins astăzi — tot mai mult și mai bine la întrebarea: ce este universul?, încît să facă inutilă prezența filosofiei pe acest teren al cunoașterii atît de amplu și de complicat. Este adevărat că fizica microparticulelor și astrofizica — cele două științe de maximă importanță în descifrarea legităților universului înconjurător — au reușit în ultimul timp succese de necontestat în cunoașterea realității obiective. Numai că fizica microparticulelor, trebuie să luăm seama, oferă deocamdată răspuns doar la problema comportării elementelor naturii, nu însă și la aceea a existenței lor. Fizica depune astăzi eforturi serioase în vederea explicării existenței tipurilor de particule elementare, ca particule care deocamdată sînt doar observate empiric, spre a arăta de ce posedă ele tocmai acele mase și sarcini care le caracterizează și le deosebesc între ele, și nu alte

mase și sarcini. Practic, în ce privește explicațiile date de știința fizicii în chestiunea structurii materiei, cum remarcă cercetătorul sovietic B. G. Kuznețov, poate fi observată următoarea situație: de la atomii lui Democrit și modificările lor propuse de Gasendi și alți gînditori ai epocii moderne, corpurile impenetrabile din fizica lui Descartes, centrele dinamice ale lui Bosovic sarcinile ce apar în imaginea cîmpului electromagnetic, particulele elementare — pînă la cele de „anti-substanță“, nu de mult puse în evidență, toate aceste trepte ale cunoașterii au încercat și încearcă să ofere răspuns la problema comportării elementelor naturii, nu însă și la aceea a existenței lor. Se impune astfel observația că fizica, în actualul stadiu de dezvoltare, răspunde tot mai bine la întrebarea: cum se comportă particulele elementare? și îi revine sarcina ca, într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, să răspundă și la întrebarea: ce sînt aceste particule elementare?

În al doilea rînd, trebuie observat că o situație asemănătoare se întîlnește și în domeniul cosmologiei, în ce privește teoria existenței universului în spațiu și timp. Există, după cum se știe, mai multe variante în explicarea universului. Una dintre acestea afirmă că universul s-a aflat în trecut într-o stare „singulară“, ca stare ce constituie începutul timpului. Timpul, în cadrul acestei explicații, e considerat ca avînd început, pentru că noțiunea de timp „înainte“ de o asemenea origine a timpului este lipsită de sens fizic. Acest univers, considerat ca stare „singulară“, presupune, deci, pe de o parte o densitate infinită a materiei, iar pe de altă parte admite un caracter finit al timpului. Par mai firești, constată astrofi-

zicianul sovietic V.I. Ghinzburg, modelele de univers în care vorbim de un timp infinit, sau modele în care fixăm o regiune în vecinătatea „originii“ universului ( $t = 0$ ). În aceste modele, însă, nu mai pot fi folosite concepțiile spațio — temporale pe care le oferă fizica de astăzi. O altă variantă afirmă că, în trecut, raza de curbură a universului a atins o valoare minimă, diferită de zero, iar densitatea materiei în acest univers a ajuns la o valoare maximă — tinzînd la infinit. Aceste modele presupun mai multe soluții, între care unele fără sens fizic. Încît, practic, la problema fundamentală a cosmologiei, concentrată în întrebarea: este oare timpul finit sau infinit în trecut?, „astăzi, spune V.I. Ghinzburg (...) nu se întrevăd căi pentru rezolvarea problemei...“; „pe plan teoretic (...) modelele cele mai promițătoare sînt cele cu „singularitate“ în trecut, domeniul „singularității“ fiind privit în lumina efectelor cuantice...; ... în felul acesta, timpul în trecut nu apare atît ca finit, cît ca nedeterminat“. Dar intrucît în apropierea „originii“, deocamdată cel puțin, caracterul efectelor cuantice este în general necunoscut, în teoriile amintite intervin mereu dificultăți serioase și chiar noi soluții.

Cum s-a putut vedea, în aceste teorii care-și propun o explicație asupra universului, explicația se aplică... unui univers considerat din momentul de „început“ al expansiunii. Aceste teorii, deci, nu se referă asupra universului însuși, a universului considerat în orice moment al timpului. În ele este admis un timp „origine“ pentru univers, respectiv „începutul“ unui univers. Cosmologia, așadar, vorbește doar despre un anume univers: cel aflat în expansiune.

Dar universul înainte de începutul expansiunii, în timpul (pentru că timpul este infinit) de „dinainte“ de  $t = 0$  (admițînd că înainte de punctul „inițial“ al expansiunii, universul tre-

buie să fi e în teoriile punct al în universul, c concentrare urma unei suși, și-a f tiv, timpul Dar „înain trecerea la era univer: întrebare, r ție univer: plica univer:

La nivelu așadar, exi zînd explica lui (conside al începutu



Pablo O'

### Pămîntul cel mai pur

— Pămîntu-acesta-i, totuși, cel mai pur!  
Așa am murmurat mereu prin vîrstă și niciodată zborul prin azur nu mi-a simțit aripa grea și-ngustă.

Spre voi vin semne mari de nemurire ca-ntr-un destin cu luminos contur — și-am murmurat mereu prin amintire:  
— Pămîntu-acesta-i, totuși, cel mai pur!

Vom dezlega din pergamente sfînte miresmele istoriei de veci și vom desface cronica fierbinte peste genunchii patriei întregi...

Și cînd din goarne vechi, voievodale, luceferii vor reintra-n azur, noi vom lansa în viitor semnale:  
— Pămîntu-acesta-i, totuși, cel mai pur!

Gheorghe ISTRATE

### În așteptare, timpul

Și mai a-ncărunțit de-atîtea stele  
O, ploaia trebuie să cadă pe pămînt!  
O, ploaia trebuia să cheme începutul,  
Imaginile noi, ale zidirii,  
În care rădăcinile se-mplint.

Și mai a-ncărunțit. Și tot pămîntul  
În așteptare timpu-și construia.  
Suiiau amiaza-n seve trandafirii  
Ei, legea calmă-a păcii și-a iubirii.  
Și mai a-ncărunțit pe timpla mea.

Dar ploaia era soare, ceas, pădure,  
Era, simbolic, fiecare pas.  
Era, tăcerea, ce știa să-ndure,  
Înfrigurarea fructelor mature,  
Era în mai și piatra și iarba aveau glas.

Și mai a-ncărunțit de-atîtea stele.  
Pămîntul cerea ploaie și fluturi verzi și flori.  
O, le cerea cu gingașă putere,  
Cu însăși setea noastră de candori.  
Și ploii cădeau. Și ne nășteam cu ele.

Aura MUȘAT



on). Un altul, cu un  
lea realismul prin  
ilor (deși una dintre  
rozei fantastice este  
a detaliilor, dincolo  
cepe distorsiunea de  
rticularizează genul).  
și opinii contrare.  
spune, în „România  
75, că „lipsa unei ri-  
lusea exclusivistă a  
existențial îl țin  
sol“ (apropierea de  
o poziție apoetică),  
r, tot în R.L. nr. 17/  
roșată, nu mai puțin  
recvența exactitate a  
ce din această cauză  
mpotmolește (...) in-  
e realism jos, nesem-  
it“ (opus, deci, rea-  
mnicativ, nemărgi-

și „autorul avertizea-  
erului antimimetic al  
izându-i romanul Sil-  
nr. 3/1975), numai și  
ă veni vorba de me-  
ste să adauge că „a-  
prin care s-ar putea  
E. Uricaru“. Un me-  
r interpretat ulterior  
ul devenind în felul  
joc. Ce să fie atunci

1/1975, Nicolae Motoc  
la o altă carte: „În  
anul se parcurge cu  
e palpitate, realiste  
ști“... (de unde ar  
ul ste, nici mai mult

nici mai puțin, decât o treaptă spre  
realism!); ni se vorbește despre „in-  
cidente stranii, inexplicabile, dar ve-  
rosimile artistice“ (și Aristotel vorbise  
despre imposibilul verosimil, dar pu-  
țin mai clar) etc. Fapt este că am  
ajuns cu interpretările posibile și  
imposibile destul de departe, pentru  
a primi cu inima ușoară și aprecie-  
rea lui Dan Mielcescu (Amfiteatru  
nr. 3/1975) potrivit căruia Marin Pre-  
da ar fi „un tolstoian cu propensiu-  
ni dostoevskiene bine temperate“. Mai puțin bine temperate sînt evident  
asemenea interpretări critice, dincolo  
de care este greu de presupus conver-  
gența unor cit de cit valide principii  
estetice.

Ne-am oprit asupra realismului dar  
în discuție pot fi puse și alte concep-  
te, cu precizarea că nu e vorba numai  
și numai de consens. Deși fără un  
minim consens asupra noțiunilor de  
bază, însumate discursului critic, un  
dialog este greu de realizat. În fond  
s-ar putea cădea de acord asupra  
unora sau altora dintre accepțiile pos-  
sibile și printr-o simplă tragere la  
sorti. Este însă vorba de întemeierea  
științifică a acestui discurs critic —  
minimă întemeiere științifică, dacă  
vreți pentru ca să nu speriem, pe cei  
care mai suspectează logica de aten-  
tat la bunele moravuri ale poeziei,  
antrenată astfel, pe căi ocolite, să se  
afișeze în public cu nu știu ce banal  
silogism, compromis și el prin conform-  
ism sau prin excesivă utilizare în  
practica de fiecare zi a comunicării  
interumane.

Poezia e altceva, veți spune. Fi-  
rește. Dar critica?

Al. I. FRIDUȘ

într-un anume fel)?  
le este presupus un  
ului expansiunii, cînd  
există într-o stare de  
imă a substanței, în  
racțiuni cu sine în-  
t starea (și, respec-  
ei stări) de dilatare.  
e acest început (de  
stă stare), ce și cum  
Se impune această  
că a da o explica-  
neamnă totuși a ex-  
lîntotdeauna.

ctual al cosmologiei,  
tense preocupări vi-  
comportării universu-  
lin punctul „origine“  
expansiunii), dar nu

este pusă deocamdată și problema  
fundamentală — căci ea este cea  
fundamentală, a existenței universu-  
lui. Abia aceasta este problema  
care, dacă ar fi rezolvată, ne-ar  
putea îndreptăți să spunem că știința  
răspunde la întrebarea: ce este uni-  
versul?

Or, aceste probleme ale științei sînt  
și probleme ale filosofiei. Adică tre-  
buie să devină într-o mai mare mă-  
sură și ale filosofiei. Este cît se poa-  
te de limpede faptul că ele vor so-  
licita în viitor, din ce în ce mai mult,  
și eforturile filosofiei ca instrument  
eficient de cunoaștere și transforma-  
re a realității obiective.

Vasile CONSTANTINESCU



INS : „Tăind trestie de zahăr“

## Pămînt fără somn

Cu inimă de munte  
cîntă riul  
Cu inimă de munte  
cîntă ramul  
Pe ceasul acesta de-naltă răcoare  
înd vin să respir bucuria

de-a fi...

O fîntină de lacrimi  
este altarul tău Zamolxe  
și cîntecul lor e o naștere  
cea norocoasă zodiei mele)

Cu inimă de munte  
înt cîntec și leagăn  
subirile tale pămîntule!

Ion BORODA



Leopoldo MENDEZ : „Porfirio Diaz“

## Conștiința scriitorului

(continuare din pag. 1)

„articolul program“ al revoluționarilor pașoptiști  
(publicat în Republica română) ce afirma nevoia  
luptei „împotriva celor ce răpesc libertatea omu-  
lui și prin aceasta opresc mersul înainte în scopul  
umanității“, pînă la formularea clară și consec-  
ventă de azi a datoriei de a înalțura și ultimele  
vestigii ale exploatarei umane, este o continuitate  
de gândire ascendentă pe plan revoluționar, care  
descoperă marile țeluri și obiectivele superioare  
ale umanismului contemporan.

Astăzi, scriitorul este un autentic exponent al  
epocii de înnoiri sociale, în măsură a transmite  
în mase — cu sensibilitatea și patosul sincer al  
creatorului de artă — sensul esențialelor prefaceri  
revoluționare ale vremii sale. Permanentul con-  
tact cu lumea constructorilor socialismului, ca și  
profunda cunoaștere a realității, pe care o trans-  
pune în imagini expresive, îl definesc ca pe un  
purător de înalt mesaj umanist, de cea mai înaltă  
semnificație. „Poeta vates“, precursor și profet  
al viitorului, a devenit „artistul angajat“, care  
participă — cu talentul și pasionata vibrație a  
forței sale creatoare — la progresul și fericirea  
lunii de azi și de mâine. Militant al ideologiei re-  
voluționare și al ritmului construcției socialismu-  
lui, el urmărește a găsi mijloacele de apropiere și  
adeziune a maselor, a căror încredere o deter-  
mină prin adevărurile și valorile concrete ale  
artei sale. Căci adevăratul artist are cultul și  
intuiția efortului aplecat spre împlinirea concretă  
a idealurilor supreme ale omenirii, ca și facultatea  
de a transpune în modalități concrete de crea-  
ție originală, condițiile de viață nouă în societatea  
socialistă, cu elanurile și incontestabila aderență  
la politica generatoare de uriașe realizări a parti-  
dului.

Al doilea coordonat al artei și literaturii ac-  
tuale e condiția receptivității, accesibilității ei în  
mase. Un imens efort creator de manifestări ar-  
tistice — asemeni unui gigantic șantier de con-  
strucție — se remarcă în activitatea miilor de  
echipe, cercuri de cultură și cenacluri artistico-  
literare de pe întregul cuprins al Patriei socia-  
liste. Dar esențial e însuși caracterul operei puse  
în largă circulație pentru formarea gustului și  
ridicarea nivelului artistic al publicului cititor.  
Trebuie oare să reamintim, că opera literară nu  
e un soliloc, ci dimpotrivă, constituie un „dialog“  
prelungit al scriitorului cu masele de lectori?  
Factor activ în răspîndirea ideologiei revoluționare  
și în cunoașterea acțiunii concrete a construc-  
torilor socialismului, scriitorul se adresează celor  
care așteaptă cu încredere cuvîntul său cu un simț  
și o conștiință a responsabilității, care îl obligă la  
o excepțională muncă creatoare. De aceea, clarita-  
tea ideilor, alături de fluența imaginilor sesiza-  
bile în semnificația lor, devine o calitate esen-  
țială a operei literare, care — prin puternica-i în-  
cercătură emotivă — captează și reține atenția ci-  
titorului, îi determină gustul pentru un anumit  
gen de literatură, trezindu-i interesul pentru artă  
și problemele ei specifice. Creația literară se  
profilează astfel ca o adevărată „mutație“ a fe-  
nomenelor lumii concrete pe scara unor valori  
spirituale specifice marelui forțe de sugerare a ar-  
tei. În acest sens, deprecierea valorilor de ex-  
presie poetică — înțilnită uneori în poezia noas-  
tră actuală — nu e numai o degradare a artei li-  
terare, ci și un indirect dispreț pentru creația  
milenară a poeziei și artei populare, cizelată cu o  
nepătrunsă virtuozitate în decursul secolelor.

În contextul literaturii contemporane, în care  
opere reprezentative constituie adevărate repere  
de orientare în cadrul valorilor literare ale epi-  
cii revoluționare, scriitorii și-au spus cuvîntul  
cu fermitate și consecvență. Noua generație de  
prozatori, ca și poezia de ritmuri variate și entu-  
ziaste, au adăugat accentelor protestatare ale „a-  
vangarilor“ interbelice sau „poeziei manifest“ din  
deceniul al V-lea, militantismul politic al auten-  
ticului spirit revoluționar. În fine, prezența re-  
purtajului ca gen literar acceptat ca formă de  
aducere în conștiință a marilor realizări ale epi-  
cii noastre, e o mărturie a nevoii de a trăi și pe  
planul artei actualitatea vibrantă a vieții noi.

Pe traiectoria ascendentă a nobilei responsabi-  
lității în afirmarea luptei pentru îndeplinirea ob-  
iectivelor politico-sociale ale momentului și în  
perspectiva destinului de mâine al umanității,  
conștiința scriitorului se situează la cel mai înalt  
nivel al creației artistice, iar glasul său imprimă  
ritmului constructiv de azi accentele unei der-  
line și singulare participări la opera întregului  
popor.

## NICOLAE ȚĂTOMIR

### Hergelia sălbatică

Cabrează în baroc. Cimpia verde,  
Albastrul cer fundaluri sunt, pe care  
Elanul frumuseții în mișcare  
Schițează grațiosul și se pierde.

În liniștea din tainica pădure,  
Ciulită ca urechea unui cerb  
Rămîn în ritmul trapurilor dure  
Cezurele galopului superb.

### E cîntec zina apelor

E cîntec zina apelor  
În lacrima pleoapelor.

Izvoarele, prea dulcile,  
Visata zină culce-le

S-apară lor, prea purelor,  
Nălucă a pădurilor...

Cînd zina vie-a patimii  
Cerșește sarea lacrimii

Să sufere, să-și năruie  
Legenda, cînd se dăruie.

### Am să vă povestesc...

Am să vă povestesc acum, la ceasul  
De taină, timpul cum m-a înșelat  
Lăsîndu-mă bătrîn lipit țărîni.

Am să vă povestesc cum eu — la rîndu-mi  
L-am înșelat pe tețghetarul timp,  
Plingînd și prefăcîndu-mă că mor...

Apoi, cum la răscrucea veșniciei,  
Ne-am întîlnit, dînd cărțile pe față,  
Și cum, rîzînd de viclenia noastră,

Ca doi prieteni ne-am luat de braț,  
Eu — prea vremelnic, el — ireversibil,  
Zădărnicia veseli fredonînd-o.

### Marele pictor

Proiectat pe cer,  
Schiță-n tuș negru era  
Arborele desfrunzit de podoabele sevei.  
Umbra lui pe pămînt  
Schiță-n cărbune părea,  
Nervuri fosilizate în gaura aurorei.  
Nici o tresărire la harfele vîntului.  
Nimic decît desenul mineral.

Veghîndu-și rădăcinile adînci —  
Nervuri fierbinți în curbe și spirale —  
Marele pictor își reamîntea  
Carnația culorii virtuale.

### Păduri

Pădurea Neagră sub speranța-i verde  
O pasăre rotundă-ascunde, Erde,

Ce-și face cuibu-n Galbena Pădure —  
Oul de aur toamna să i-l fure

Ducîndu-l în Pădurea Purpurie  
Să iasă-un pui de vis și ciocirle.



Alfredo ZALCE :

„Mexico se transformă în cetate“



# Gravura mexicană contemporană

Organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, în cadrul schimburilor culturale dintre România și Mexic, Expoziția de gravură mexicană contemporană — vernisată recent la Muzeul de artă din Iași — este o revelație pentru noi. Moștenitori ai unor străvechi tradiții cultural-artistice, peste care s-au suprapus succesiv uimitoarele civilizații maya, toltecă și aztecă, intrate ele însele mai târziu în confluență cu arta și cultura europeană, ca urmare a ocupării Mexicului de către conchistadorul lui Hernando Cortez, la începutul veacului al XVI-lea, artiștii mexicani contemporani subsumează în creațiile lor aceste milenare tradiții, sintetizându-le în forme noi de expresie, pline de vigoare și dinamism, în acord cu frământatele evenimente social-politice pe care le răsfrîng.

De la războiul pentru independența Mexicului din anii 1810—1820 și revoluția burgheză din anii 1854—1857, la revoluția burghezodemocratică din anii 1910—1917 și de aici la cel de-al doilea război mondial și la evenimentele care i-au succedat, artiștii din această țară s-au integrat în frontul general de luptă al forțelor progresiste, slujindu-le cu abnegație,

nu numai prin mesajul incandescent al creației lor, ci, adeseori, și cu arma în mână, în iureșii celor mai sîngeroase bătălii. Marele pictor monumentalist David Alfaro Siqueiros, de pildă, a fost căpitan în armata răsculaților conduși de faimosul Carranza, iar mai târziu a participat și la războiul civil din Spania, fiind deținut, în repetate rânduri, pentru activitatea sa revoluționară; pictorul Gerardo Murillo a fost organizatorul unor „batalioane roșii” în armata aceluiași Carranza; Francisco Goitia a luptat alături de Francisco Villa, conducătorul unei mari răscoale țărănești din nordul Mexicului căreia i s-au alăturat și alți pictori.

„Trebuie să devenim angrenajele roților dințate ale acelei mașini care mișcă societatea înainte, spre o nouă orînduire socială”, declara programatic pictorul revoluționar Xavier Guerrero, deviză sub semnul căreia se află din plin și expoziția de față.

O vibrantă conștiință socială, tensionată pînă la paroxism, un suflu năvalnic de viață și aspirații, o voință neștrămutată de afirmare a dreptății, a binelui și adevărului străbat această expoziție de la un capăt la altul, înfățișându-ne aspecte extrem de



Leopoldo MENDEZ :

„Ambuscadă”

Claudiu PARADAIS

## DIMITRIE GAVRILEAN, ZUGRAVUL DE LÎNGĂ VORONEȚ

Am așteptat să se facă nevăzută lacrima mirilor, să se potolească patima cerului și de abia apoi, făcînd un pas și întîlnind pragul, am întreat „e cineva aici?”. Era o lume împietrită și veșnică. Știam că-mi va fi greu pînă în clipa în care voi recunoaște cea dintîi priveliște... Cînd mi-am dat seama că fiecare nu-i decît o poartă, boltită și fără de incuioțoare, nu mai eram singur.

Și pe cea dintîi scria: **Sărbătoarea Anului Nou**. Era atîta lume și arborii erau luminați pe dinăuntru, cerbii duceau în coarne soarele și luna, iar alte făclii se aflau de strajă prin casele oamenilor, pînă sub munți. În colțul sting de jos ingenunchease cineva care semăna cu mama noastră.

Pe cea de a doua scria: **Marele voevod**. Iar de priveai de sus semăna cu Mircea, de te uitai de pe pămînt semăna cu Ștefan. Dintr-o parte semăna cu Mihai, încît nu puteai ști al cui e chipul. Atît doar puteai fi sigur că era zugrăvit după o izbîndă, pentru că închina pe palmele sale o zidire, cu gînd să rămîna pe veci unde-o așeza.

Pe cea de a treia scria **Cîntecul bardului** și închiopua un om cu mers legănat, cu străie țărănești, cum se văd prin părțile noastre, ținînd la piept o vioară și cîntînd de înstrăinare, poate pentru femeile acelea — trei se vedeau — care veneau sub zare. Ță-

ranul pă-rea ca o frunză bătută de vînt pe calea sa, întors de vreo durere în sufletul său. Dar nu se dădea.

Pe cea de a patra stătea scris **Noaptea ielelor**. Și era într-adevăr noapte, dar pe care n-o poți povesti, pentru că cine te-ar crede să-i spuie că ieșiseră fecioarele în cîmp, în straie albe, și se închipuiau într-o horă vrăjită, așa cum numai mințile cele născocitoare ale străbunilor puteau gîndi. Dar nu era nimic înfricoșător și recunoșteai locuri, încît îți părea că ești acasă. Și așa și este.

Pe cea următoare scria: **Cîntec pentru germinație**. Se arăta un lucru foarte minunat, adică un om care stă pe un nor înflorit și cîntă, iar pe pămînt cresc semințele, se desfac către rod, ca și atunci cînd răsar soarele.

A șasea avea nume de mirare și se chema **Noaptea mirilor**. Dar numai cînd o priveai dintîi îți se părea de necrezut, pentru că rădvanul umbra pe cer ca pe o apă puțin întunecată, alături de vătăjeii cei cunoscuți și lacomi să vestească, aflați călări. La o altă apropiere zărești pămîntul și casele și pe ceilalți oameni cîntînd și îmbrățișîndu-se. Dar toate fără surle și trîmbițe, ca și cum cei de acolo s-ar gîndi și la vremea cea trecătoare.

Celelalte porți se cheamă, pe rînd, **Iarna în Bucovina**, **Irozii**, **Narcis**, **Căpăcînul**, **Zbor**, **Autoportret** și așa mai departe, pînă la douăzeci. Ele stau acum deschise aici, în Cetatea de Scaun a Sucevei, pentru toți cei care vor să le treacă pragul.

Iar undeva sub o streșină albastră se mai află scrisă toate acestea le-a făcut, spre cinstirea neamului său, Dimitrie Gavrilean, zugrav român, născut lîngă Voroneț într-o lună de toamnă a anului 1942.

Marcel MUREȘEANU

de conținut a permis reliefări de deosebită pregnanță. Aș sublinia în mod deosebit interpretarea liederurilor „Flășnetarul” — cu melancolia sa mișcătoare, „Alter Ego” — evidențiind adînci neliniști existențiale și mai ales „Regele Ielelor” — a cărui forță dramatică a fost subliniată în mod impresionant.

Luată în ansamblu, seara de liederuri de Schubert oferită de cîntărețul Corneliu Solovăstru (interpret vocal inteligent și dispunînd de un glas profund, cald și maleabil, accesibil și modelărilor discrete dar și dezlănțuirilor de amploare sonoră) și de Ioan Welt (acompaniator ideal din care muzica pare a iradia de la primul contact cu claviatura, stimulînd, impulsivînd interpretul solist) a fost o manifestare interpretativă de ținută.

Liliana GHERMAN

## Interviul „Cronicii”

### Cu dirijorul ION BACIU Înainte de „Oedip”



Un vraf de partituri — fotocopii după originalul partiturilor la „Oedip”, datele de George Enescu „Comnanci — la 9 iulie 1923 — Făget, Sinaia (vreo 280, din cele 560 cit cuprinde întreaga operă); un vraf de scrisori din țară și străinătate, decupări din ziare americane, cubaneze etc., referitoare la concertele susținute sub bagheta dirijorului ieșean; un fel de divan ad-hoc al cîtorva muzicologi entuziaști, receptînd cu o colectivă emoție, informația tensionat comprimată în exclamația: „am terminat actul III!”. Iată contextul în care am obținut prezentul interviu, luat distinsului meu interlocutor, înainte ca acesta să dirijeze premiera concert-acțiune, interpretare pe scena Filarmonicii ieșene a operei „Oedip” de George Enescu. Eveniment complex, în întîmpinarea căruia, și a „Săptămîinii muzici românești” pe care o va încununa apoteotic, navighează întreaga viață muzicală ieșeană, cu toate pînzele sus. Nu se poate să nu remarci că o anume intempestivitate modernă se face resimțită și în această zonă a artei, cînda expresie a netulburatelor ritmuri armonice.

— Vin din Cuba, mă informează dirijorul — asta era joi spre vineri, și la București era de acum afîșat un concert de-a joi meu, la Radio București. Asta n-ar fi fost nimic, dacă nu mi-ar fi schimbat simfonia din program. E drept, o simfonie de Beethoven sau Brahms trebuie s-o știi, ca dirijor, oricînd. Dar cea pe care o trecuseră pe ațiș n-o dirijasem de 15 ani! Pe urmă am venit la Iași, după care am avut trei concerte, într-o săptămîină, la București și, în sfîrșit, de o săptămîină, patru ore repetiții dimineața, cu orchestra, 8 ore după amiază, acasă, singur. Trebuie să montăm în cîteva săptămîni o operă care este extrem de dificilă. Sper totuși că o experiență care începe să se apropie de 25 de ani mă va ajuta să răzbesc. Asta, bineînțeles, bazîndu-mă pe afinitatea pe care o am pentru Enescu. Nu pot să declar că sint cel mai bun în nu știu care alt domeniu, dar în ceea ce-l privește pe Enescu am pretenția că îl intuiesc perfect, că el se modelează viu pe sufletul și mina mea. Enescu este, după părerea mea, nu numai cel mai mare muzician al românilor, ci și unul din marii muzicieni ai lumii și ai tuturor timpurilor. Muzica lui, după ce te acomodezi cu ea, te acaparează, nu te mai poți desprinde de Enescu. Noi n-am înțeles încă pe deplin acest lucru, îl ovaționăm mai mult din motive sentimentale, nu pentru că îl cunoaștem adevărat. Iată, de altfel, motivul montării operei Oedip la Iași. Oedip a fost montat prima oară la Paris, mi se pare în '36, apoi, imediat după moartea lui, la Bruxelles, și s-a mai jucat, tot în maniera în care o prezentăm la Iași, deși, în cazul nostru poate mai scenic! — la Stockholm. Ca și ei, și noi facem o combinație între concert și operă, combinație impusă de însăși structura operei — orchestra cerută de interpretarea acesteia nu poate încăpea, nici pe departe, în fosa operei. Esențial rămîne însă timpul record în care trebuie montată opera, chiar și sub această formă de concert-acțiune, timp care presează și mă face să mă îndoiesc de posibilitățile mele...

Aș fi suspectat de cochetărie această afirmație, dacă expresia gravă a interlocutorului meu nu m-ar fi convins de realitatea frământărilor care îl încercau, în ciuda strălucitelor succese repurtate în ultimii ani, cele mai recente fiind legate de turneul întreprins în Statele Unite și în Cuba.

— E adevărat, la 16 februarie am fost în America, unde am dirijat concerte la Erye Pennsylvania și la Minneapolis, capitala statului Minnesota. Printre altele, în program am avut Rapsodia I de Enescu, Rogalski — „Trei dansuri românești”, „Moarte și transfigurație” de Richard Strauss, Simfonia a III-a de Brahms și „Gloria” — pentru cor, solist și orchestră de Poulenc. Să vedem, poate am la mine o traducere a cronicii apărute în „Erye-Times”.

Parcurs traducerea, în care se apreciază că „sub bagheta dirijorului român Ion Baciu, orchestra simfonică din Erye a satisfăcut, în ultimul concert susținut, cele mai exigente gusturi”. Menționînd că „interpretarea Rapsodiei de George Enescu a cucerit publicul, fiecare dintre cei din sală simțîndu-se, pentru cîteva momente, români”, autorul cronicii precizează că „înșiși muzicienii au fost uimiți de performanța artistică la care i-a ridicat remarcabilul talent al dirijorului român”. Într-o cronică la unul din concertele prezentate în Cuba se subliniază că interpretarea a fost realizată „mai mult decît într-un perfect stil”.

— În Cuba am dirijat „Strugurii se coc” de Jora și „Trei dansuri românești” de Rogalski. Publicul a fost peste tot formidabil. Un instrumentist din Erye a venit special să-mi spună că, în urmă cu vreo treizeci de ani, a cîntat, în acest oraș, Rapsodia I-a de Enescu, sub bagheta lui George Georgescu. Aș sublinia că, în general, muzica românească are un bun renume în lume. După părerea mea, valoarea compozitorilor români este una dintre cele mai remarcabile. Primo: compozitorii români își păstrează legătura cu tradiția, în sensul bun al termenului. Păstrează, așadar, ceea ce este fundamental muzicii: conținutul. Ei își trag seva — așa cum au învățat de la Enescu — din comoara muzicii populare. Apoi, compozitorii români sînt foarte bine informați, cunosc foarte bine tehnica muzicală contemporană, sînt foarte apreciați pentru că scriu bine. Noi, în „Săptămîna muzicii românești”, tocmai muzica aceasta bună vrem să o promovăm. Mai ales că nu-i uităm pe cei mari, temelnic instalați pe soclul zeilor muzicii universale. Amănunțit? Ne vine orchestra Radio-televiziunii din București, Corul Filarmonicii din Cluj — după părerea mea, cel mai bun din țară — nu vorbesc de „Madrigal” care este alt stil...

Mai este un lucru interesant. Pentru prima dată formații ale Conservatorului „George Enescu” își dau concursul, alături de formații profesionale, cu programe proprii, de cea mai înaltă exigență. Mă refer la „Animosi”, la „Orchestra simfonică a Conservatorului” etc.

Se revine la Oedip, tema obsedantă a muzicienilor ieșeni, se discută finalul de act, anterioare tăieturi inutile, soluții găsite de dirijorul Ion Baciu, se descrie tabloul plecării lui Oedip, acela al încoronării, se avansează opinii privind momente de balet decantate în sugestive stilizări — se „desconspiră” un efect scenografic, constituit din umbra bustului lui George Enescu, proiectată pe parcurs, între acte, cu luminarea feică în final, a imaginii sculpturale a genialului muzician...

Risc totuși o întrebare: — Și după „Oedip”? Care va fi următorul grandios proiect? Ion Baciu mă privește lung, ușor nedumerit. — Nu există un „după „Oedip”. Există numai „înainte de „Oedip”. Sau...

Aștept. — Dacă e vorba să anticipăm, pot spune că trăiesc de pe acum regretul de a-l dirija doar o singură dată.

Fața mea era probabil un mare semn de întrebare. — Realizăm concertul în colaborare cu Opera din București. E, practic, un mare efort, greu de repetat. În rolul titular — Ohanesian. Interpretul ideal pe care și l-ar fi putut dori Enescu, și din punct de vedere muzical și din punct de vedere actoricesc. Pentru că „Oedip” e o dramă muzicală. Interpretată în manieră antică — nu există mișcare scenică, interpretii își rostesc replicile într-un spațiu a cărui plasticitate nu face decît să pună în valoare genialele virtuți ale creației escenice. Așadar, ceva foarte deosebit de ceea ce înțelegem printr-o operă italiană. Și, aș îndrăzni să spun, mai profund.

Miine încep actul patru. Și timpul... timpul... Apoi zîmbește.

— Mă rog, e bine! Și află, de la cei de față, că aceasta e vorba preferată a maestrului.

Sergiu TEODOROVICI

## Recital:

### CORNELIU SOLOVĂSTRU — IOAN WELT

De la Schubert încoace s-au scris nenumărate liederuri printre care multe capodopere; totuși cred că nimeni n-a reușit să-l egaleze în miraculoasa sa naturalitate expresivă, în candoarea genială cu care îmbracă cuvîntul în haină muzicală.

Un recital de liederuri de Schubert nu este deloc o treabă ușoară, știut fiind că simplitatea bogată în conținut este într-un fel dezideratul ultim al artei interpretative. Fără a fi fost realizat în toate privințele, recitalul susținut de Corneliu Solovăstru, acompaniat de Ioan Welt, a avut

meritul de a crea o atmosferă de vrajă autentic schubertiană. Micile repere pe care le am în vedere se referă la ciclul „Frumoasa morăriță”, care în amploarea lui ar fi cerut, cred, o mai mare insistență asupra varierii coloritului vocal, o mai fină gradație psihologică a sublinierii liniei dramaturgice a desfășurării poetico-muzicale. Trebuie recunoscut însă că e foarte greu ca la o primă abordare să realizezi o suită de 20 de liederuri care să sune ca un întreg. Deosebit de realizată ni s-a părut prima parte a recitalului în care o mai mare deosebire



## Nemuritoare scintei

Deseori,  
aici la noi în nord  
se aud  
preacurate lupte.  
Ne spun cioburile  
ulcioarelor  
care au păstrat  
arșița buzei  
celui întors cu sete  
și celui neîntors...  
Lumini tremurătoare  
coboară munții subțorii,  
feștile ce nu le mai poate  
stinge vintul.  
Scara,  
nemuritoare scintei albastre  
ne ajung.

Constantin DRACȘIN

## Dor de Eminescu

Superbul tei cu ochi de foc  
în roți rumenește luna  
ca dragostea dincolo  
de vămi arde,  
arde și pașii înșirați  
în trupul plopilor de aur  
arde și lumina versului tău  
arde și nu pot trece nici azi  
de dorul tău, Eminescu.

Mihai MACOVEI

## L-am numit tată

Un om înalt  
și plin de promoroacă  
Venea  
în fiecare seară pe la noi  
Cu drumul pe tălpi  
și zarea în ochi.  
Aducându-mi în geanta lui  
De poștaș  
Crimpee de viață  
Și-un pumn de dulciuri  
L-am numit tată —  
Era prea aspru, prea blind  
Prea stăpin și prea avea grijă  
De toate, rind pe rind.

Mircea JUNCĂNARU

## Oglinzi

Se-ndoaie copacii  
De timpul prea greu  
În lungul și-n latul oglinzii  
Răsar numai eu  
Unul, doar unul mi-e chipul  
Oricâte oglinzi limpezesc  
Unul, doar unul mi-e locul  
În care acum mă găsec.

Săracă și aspră natura  
Și slabă puterea de-a fi  
Cînd nu-mi pot desprinde făptura  
În multe și albe solii  
Să mă răspindesc ca sămînța  
În mii de-ntrupări ale mele  
Să sting din aripi suferința  
Să mistui minutele grele  
Oriunde-adîncimea de cuget  
Răspunde lungimii de undă  
Oriunde balanța durerii  
De-ajuns peste marginea inundă  
Acolo să cad din lumină  
Și tot în zvicnirea de clipă  
Oriunde cuvîntu-mi alină...  
...Osînda însă aspră mi-a fost dată  
Și nu pot fi-n mai multe zări deodată.

Lucia OLARIU-NENATI

## Despre întoarcerea peregrinului

din nou acasă ajuns peregrinul  
glasul răsuna în rana urechii mai trist  
haina și-o lepădase de pe umerii mult aplecați  
spre pămînt umbra uitîndu-și-o-n poartă  
pleoapele închise învelind singurătatea  
se vor deschide în zori în  
petalele crinului alb și nici un vecin  
n-o să vină să-l vadă  
obosit ca un vultur adormind după zbor.  
brațele lungi și-arciute  
curcubeu vor desena peste somn  
nici o fîntînă n-o să-i mai cheme  
gura uscată de-atîta tăcere  
fetele vor despletii către zori pletele-n  
apa de riu  
și-i vor cînta soarelui orb pină  
cînd peregrinul întors  
judecat nefiind  
va fi pus să-și explice absența.

Gellu DORIAN

## Geneză

o  
destulă noapte  
în pocalul acesta  
îmi spuneau prietenii

aud abia  
galopînd înserarea  
le răspundeam

cum aerul  
fusesse gonit  
cenușa doar  
înflorea  
între buzele noastre flămînde.

Dumitru M. NECȘANU

## Umbra

Goniți de vînt, copacii  
își căutau zgomotoși umbrele.  
Pentru liniștea frunzelor,  
pentru convingerea că sevele urcă  
spre frunțile lor drepte și verzi,  
copacii își pipăiau  
contururile negre  
ca pe niște amintiri necesare.  
Alergam călcîndu-mi în picioare umbra  
și nimic nu-mi părea mai greu  
decît s-o strivesc fără să mă pierd  
în întunericul ei neted ;  
umbra care îmi amintește de rătăcire,  
de ochiul statornic pe urmele mele  
și de veșnica goană a luminii.  
Am căutat în fața mea umbra,  
care nu mi-a iertat niciodată  
singurătatea.  
și-am găsit-o, tăcută,  
ca pe singurul marior  
că seva-mi zvicnește fierbinte.

Maria CODRIN

## Aer

Dacă acru  
ar fi ca și zidul de cremene  
ca și zidul de piatră  
și tot ar trebui  
să-ți vorbesc  
să te respir, dragostea mea  
altfel aș trăi drept zid  
înalt și nemișcat  
așteptînd să i se vorbească  
să fie respirat.

George LUCA

## Fii tu

A ingenunchia în țărînă  
A te vedea tu, pe tine  
Atît de mult neiertat  
Cînd te clatini  
De prea mult amar —

Atunci fii tu dumnezeul tău  
Și fără lacrimi  
Roade carnea durerii tale  
Și insetat de gustul  
Dogorit al lumii  
Fii tu, atunci fi  
Soarele tău  
Iar țipătul în care  
Se retrag păsările  
Fii tu  
Amurgul tău sfișietor  
Fii tu !

Constantin BOJESCU

Prima dată am văzut-o la ea acasă, adică în Hermeziul natal, într-o buclă a Prutului. Era prin 1930 și mă aventuram pe șoseaua hîrtopită care urca de la Iași spre Bivolari, spre a-l întîlni pe papa Job, adică Iacob Negruzzi, secretarul perpetuu al „Junimii”, cel poreclit de Vasile Pogor „carul cu minciuni”. Bătrînul venise la Iași să mai revadă locurile copilăriei înainte de a pleca departe și fără întoarcere. M-a surprins anonimul în care se petrecea vizita lui, deși, abia fusesse sărbătorit de Academie. Nici un scriitor prin preajmă, nici un ziarist, în afară de bătrînul C. Săteanu, om de casă al Negruzeștilor și istoriograf al „Junimii”. Credeam că e o scăpare, dar Demostene Botez care a binevoit să mă ia în mașina sa „Lancia” — orizontală roșie ce părea a nu se mai termina, cu roatele din față într-o șloalună și cu cele din spate în alta — mi-a explicat, cu zîmbetul său subțire, că Iacob Negruzzi e de fapt doar „une boîțe à musique” ce nu știe decît o unică și veche melodie, că nu reprezintă în sine o valoare literară și, în subsidiar, fiecare generație de scriitori și deci fiecare revistă literară se naște din necesitatea protestatară de a reforma, în concluzie, pe grupul de la „Viața Românească” nu-l interesează „bătrînul” decît doar ca simbol al junimismului întîrziat sub soare.

Pleda frumos „poetul caterincilor”, pe cit de abil se strecura pe ostrețele podurilor ce cîntau sub noi ca niște xilofoane dezacordate. Îmi spusese că merge undeva, la o moșie, dar pînă la urmă și-a zis: — Ce-ar fi să mă abat și eu pe la Hermeziu, poate îl găsec pe Racoviță-Atom, am ceva de discutat, tot am hodoroșul mașina pînă aici? Și am tăiat perpendicular șesul cu plute centenare și tăuri fîntărești printre smocuri de rogoz. Doctorul Racoviță, zis și Atom din cauza laboratorului său care prepara leacuri vestite nu era la Hermeziu; dar se aflau în jurul lui papa Job cîteva nepoate cu nume

sonore, Sturza, Racoviță, Cerchez. În mijlocul lor, octogenarul dominat de nas, părea un pui de stîrc melancolic căzut între nalbe.

— Ella e peste drum, la școală, a luat-o învățătorul Costinescu să-și vadă protejatele, l-a informat pe Demostene Botez generalul Mihai Negruzzi.

Așa am aflat că Ella Negruzzi, luptătoare pentru emanciparea femeilor, organizase în satul natal, unde locuise tatăl ei Leon, frate cu Iacob și ambii fii ai lui Costache, un cerc de gospodărie la care fetele satului învățau tot ce e necesar ca o femeie să poată fi bună gospodină. Cele mai sărace erau înzestrate la căsătorie de către școala, bineînțeles prin grija duduului Ella.

A pornit alături de falnicul Demostene pe hudița colbăltă, străjuită de salcîmi fizici, salutați de țărani cuvincoși, pe lingă țîntîrimul în care dormea autorul lui „Alexandru Lăpușeanu”. Discutau aprins, avocățeste. Ella Negruzzi avea atunci ceva peste 50 de ani, părul tăiat scurt încărungișe, dar privirea fi era de soim și glasul timbrat de profesiune. Șapte ani luptase pentru ca în 1920 să reușească a fi primită în baroul avocaților, deși Franța încă din 1900 își însușise legea, propusă de René Viviani și susținută de Poincaré, prin care se acorda accesul femeilor în pretoriu. Prima femeie avocat din lume a fost Jeanne Chauvin, o franceză, iar prima femeie avocat din România — această Ella Negruzzi îmbrăcată sobru, cu pantofi bărbătești, cu umbre vineții în jurul ochilor mari.

„Pentru că natura particulară a femeii, constituția ei relativ slabă, rezerva inerentă sexului ei, misiunea sa specială în societate ne fac să spunem (cel care spuneau erau avocații ieșeni din 1913, n.a.): „Dacă vine în barou, ne face onoare, dacă nu vine, ne face plăcere”.

Practici, au optat pentru plăcere. Totuși, Ella Negruzzi n-a fost avocat doar de formă, părea năs-

## Evocare

# ELLA NEGRUZZI

cută să apere pe cei slabi. În vara anului 1930, cînd am cunoscut-o, era în plină activitate. Lua cuvîntul în întruniri, era considerată socialistă, dar nu știu dacă făcea vreun fel de politică. Mai tîrziu am înțeles că Demostene Botez nu se abătuse întîmplător din cale, ci mersese la Hermeziu pentru a discuta în voie cu Ella Negruzzi. Necunoscinđu-mă bine, fusesse „prudent”. Peste cîțiva ani, avea să facă și el parte din Comitetul pentru apărarea și eliberarea deținuților antifasciști, alături de Ion Gh. Maurer, Lucrețiu Pătrășcanu, Athanase Joja, Oswald Teodoreanu, Eugen Herovanu și a.

La Iași, a luat ființă prima organizație feministă din țară, condusă de Elena Meissner, urmasă a Cameliei Emilian (întemeietoarea școlii profesionale „Reuniunea Femeilor Române”) și a Sofiei Nădejde. Organizația patrona și Școala de gospodărie care funcționa în casele Veisa și avea un restaurant-pensiune în localul actualei Case a Universitarilor din Iași. Comitetul de femei a impus-o pe Elena Ghiulea drept ajutoare de primar într-o epocă în care acest lucru era aproape imposibil. De asemenea, a-

vea aderente de prestigiu, precum Aglae Pruteanu, Otilia Cazimir, Agatha Birseu, Elena Vintilă, Margareta Zosin și... G. Topirceanu, după declarația sa, cel mai înfocat feminist... Întrucît lucram la ziarul „Opinia” al cărui director era C. R. Ghiulea, spre noi afluiam toate articolele pro-feministe. Îmi amintesc astfel, de adnotările făcute de Aglae Pruteanu în 1936 cînd a izbucnit cazul Tita Cristescu:

„A murit asasinată. Era însă o curtezană, o păcătoasă, o cocotă. Așa spun puritani, dar dacă Tita Cristescu ar trăi, ar continua s-o salute, s-o admire, s-o dorească îoți acești bărbați de treabă. Dar femeile sînt așa de vinovate? Astfel — cu foarte rare excepții, și atunci tot prin intervenția bărbaților — astfel zic, orice talent, orice merit, orice virtute se pierde, moare de mizerie sau de acel suveran dispreț al indiferenței generale cu care sînt tratate femeile ce nu pot fi interesante, seducătoare”.

Precum se vede, Topirceanu avea dreptate cînd declara la o reuniune feministă „că Dumnezeu a făcut întîii bărbatul și apoi femeia, fiindcă spre a putea realiza o capodoperă, îi trebuia un concept”. Dar tot el, adăuga în șoaptă: „Cînd o fi făcut-o pe Ella Negruzzi a simțit că între les deux mon coeur balance”.

În perioada 1945—1947, o întîlneam pe Ella Negruzzi prin București, fie la Tribunal, fie prin diferite ministere, mereu cu servieta doîdora de jalbe și dosare, trudind pentru rezolvarea necazurilor celor care apelau la sprijinul ei. Și nu erau puțini. Admiram și acum demnitatea ținutei sale modeste, o aristocrație spirituală care impunea. Se povestea că ajungînd cu niscaiva solicitări ale celor necăjiți la o demnitară pe care întîmplător o apăruse la un proces, aceea a refuzat-o, după care a întrebato intenționat amabilă:

— Altceva ce mai faci, dragă Ella?

— Pardon, tovarășa Negruzzi. Și a părăsit cabinetul fără alt cuvînt. Contrar lamentării atribuite lui A. D. Xenopol „drama nu e că ești bătrîn, ci că ai fost o dată tînăr”, Ellei Negruzzi îi plăcea optimismul lui Beethoven, din care cita, gîndindu-se la noua situație politică a țării: „Cînd vom avea 70 de ani va fi momentul să ne spunem: acum putem încetui cu încetul să încercăm a deveni ceva”.

Cînd a împlinit 70 de ani, obosea repede, o supăra inima, prea o solicitase să bată pentru cei mulți și să repare nedreptățile. O întrista singurătatea fiindcă nu avea familie? Cred că nu, ea considera întreaga omenire familia ei. Ca și în tinerețe, prefera culoarea neagră. Acum purta un negru locit, rîvnind spre alb, ca și părul ei.

În arhiva Teatrului Național din Iași, se află un referat din 9 ianuarie 1915 cu scrisul mărunt al lui Mihail Sadoveanu. El privește piesa „O viață pierdută” de Ella Negruzzi.

„Se poate reprezenta, scrie Sadoveanu, cu condiția ca autoarea să facă unele modificări privind psihologia lui Iorgu Mavromat spre a justifica izbucnirile lui de om de rînd din actul II în scena cu Ninette și remușcările din ultimul act, care nu cadrează cu cînsimul din celelalte acte. Trebuie justificată și dragostea Ninettei așa deodată pentru Iorgu Mavromat. În actul IV scena dintre Iorgu și Aglaia trebuie să oglindească viața lor nenorocită pe care o aduce situația falsă și falsul lor amor, dar nu într-o cocioabă cum vrea autoarea, ci să se petreacă în decor de mizerie cruntă”.

Cît din trista ei experiență de viață — ca urmare a căsătoriei cu Nicolae Beldiman — o fi topit autoarea în „O viață pierdută”? Dar prin vocația dăruirii și dirzenia luptei a știut să-și răzbuie deziluzia tinereții și să-și împlinească viața regăsită.

Aurel LEON



Iată un subiect care, supus atenției specialiștilor și cititorilor de către revista „Manuscriptum“ și comentat apoi de diferite publicații, a stîrnit un viu interes dat fiind faptul că iconografia eminesciană, destul de săracă de altfel, ar putea să-și adauge în mod recunoscut o imagine inedită a marelui nostru poet național.

Unindu-se în circuitul public această fotografie necunoscută, descoperită recent într-un album de familie ce a aparținut lui Iacob Negruzzi, cîțiva renumiți oameni de literă și cultură își impart opiniile în ceea ce privește identificarea personajului ce pozează rezemat de un scrin, îmbrăcat cu un costum de călărie dintr-un material gros, melon, monoclu atîrnînd pe pieptul vestonului și cizme, înalte, peste genunchi. După cele patru imagini incontestabile ale poetului, imagini reținute de istoria noastră literară, se pune firească întrebare dacă acest bărbat impunător, în postură de călăreț, poate fi Eminescu anulul 1881.

Am zis Eminescu anulul 1881, fiindcă, așa după cum afirmă documentarista Maria Polojnicev de la Biblioteca centrală de stat (autoarea acestei descoperiri) fotografia este executată aproximativ în acel an și, ceea ce este sigur și rezultă după ștampilă, este lucrată în atelierul lui Franz Duschek. Multe din semnele de întrebare pe care le-a ridicat această posibilă imagine a lui Eminescu fiind într-un anumit fel îndreptățite, se referă la ținuta vestimentară a bărbatului din fotografie, ținută care după impresia onora ar fi neverosimilă pentru psihologia și starea materială a poetului.

De fapt, cei care resping cu ușurință acest portret nu fac altceva decît să raporteze imaginea tradițională a poetului, la poza recent descoperită. Or, în această situație, avînd de confruntat o imagine fixată în interiorul conștiinței, cu o poză nouă, mai puțin obișnuită, contradicția este clară și nu ne putem aștepta la o opinie favorabilă.

Pentru a participa la clarificarea identității din fotografia reprodusă de revista „Manuscriptum“, este necesar, în primul rînd, să renunțăm la raportarea permanentă la model, învinșind în acest fel propria prejudecată asupra tot ce ar părea neverosimil pentru psihologia eminesciană. Deci să admitem, deocamdată ca ipoteză, faptul că Eminescu putea să poarte acest costum. Pornim de la o observație simplă. Ținuta în care apare personajul din fotografie nu este o îmbrăcăminte folosită în exclusivitate pentru călărie. Mai întîi, luînd în discuție resursele financiare destul de modeste ale poetului, ne punem întrebarea pe cît de normală pe atît de necesară: oare Eminescu avea nevoie de un astfel de costum? Știînd, atît cît știm, că ocaziile de viață mondenă au fost rare și uneori departe de modul și posibilitățile sale de trai, răspunsul ar fi unul singur; nu!

Desigur că referința la posibilitățile financiare ale poetului fiind un element al demonstrației indirecte, nu se mai justifică în situația cînd costumul în care apare fotografiat ar fi fost împrumutat. În fond tocmai acest punct al deducției care generează concluzii contradictorii ne obligă să apelăm la elemente directe pentru susținerea adevărului presupus.

În sprijinul ipotezei noastre potrivit căreia costumul ar fi avut un domeniu de utilizare mult mai larg decît cel care pare la primă vedere (costum de călărie) venim cu unele precizări de arhivă.

Costumul model „Franz Joseph“ în care este îmbrăcat bărbatul din ima-



## O nouă fotografie a lui Eminescu

gine, reprezintă pentru deceniile 7-9 ale secolului al XIX-lea îmbrăcămîntea la modă lansată la Viena cu prilejul expoziției universale din mai 1873 (într-un astfel de costum îmbrăcatul Austriei Franz Joseph a tăiat panglica inaugurală a expoziției). Începînd cu anul expoziției și pînă aproape de 1900, ținuta în cauză devenise tradițională pentru studențimea română de la Universitatea din Viena și de la alte universități germane. Fiînd un costum lejer și în același timp de efect și folosindu-se deopotrivă în călătorii, la vinătoare, la promenadă ca și în partidele de călărie, moda este repede asimilată mai întîi în Bucovina și apoi în restul țării. În jurul anilor 1875-1880, costumul „Franz Joseph“, va fi îmbrăcămîntea favorită a tineretului autohton cît și a altor virște și categorii sociale care doreau să-și etaleze un anumit grad de instrucție și stare materială. Numeroasele fotografii și însemnări de epocă sînt grăitoare în privința formei pe care o avea acest costum.

Să nu uităm că, deși lipsit de prețiozitate, poetul nu disprețuia ținuta îngrijită, potrivită pentru sărbătoare, mai ales cînd sărbătorile sale se confundau în special cu venirea la București a Veronicăi Micle, sau cu plimbarile la care Maiorescu și grupul său îl invitau. Despre aceste invitații, credem duminicale, iată ce scrie G. Călinescu în *Viața lui Eminescu*, ediția 1975 — pag. 275:

„Maiorescu mai avea obiceiul să iasă din cînd în cînd la țară verde, la Cernica, la Pasărea în pădurea de

ia Tunari, la Căldurășani sau la Sna-gov ori la Țigănești (...). La aceste preumblări lua parte, pe lîngă Maiorescu cu soția, Th. Rosetti, de asemeni cu soția, d-na Mite Kremnitz care era cumnata lui Maiorescu, nu rareori consului german Griesebach, în răzaturile sale poet valoros, și pe deasupra Eminescu și Slavici care se simțeau bine în această atmosferă germanizantă“

Cum G. Călinescu localizează acest episod biografic în jurul anilor în care a fost făcută fotografia de care ne ocupăm, deținem încă un element prețios pentru a demonstra că la aceste ieșiri nu putea lipsi faimosul costum „Franz Joseph“. Pînă aici, în anumite limite, am putea conchiziiona că, în principiu, costumul se afla, prezumtiv, printre obiectele vestimentare ale poetului.

Dar l-a văzut cineva pe Eminescu (măcar o singură dată) într-un astfel de costum? În această privință ar fi suficientă o singură mărturie scrisă a contemporanilor săi, și acest document (în alte împrejurări, cu valoare limitată) ar deveni de excepție, contribuind la validarea neobișnuitei fotografii.

Printre bogatele colecții de publicații de epocă, iată însă că marturia care ne lipsea există și o considerăm în ceea ce ne privește „sentință“ definitivă în pasionantul proces de identificare. Spunînd cele mai de sus avem în vedere un fragment din conferința Elenei Văcărescu, ținută la Paris, la 14 ianuarie 1914, în salonul Artelor. Conferința era prilejuită de împlinirea a 25 de ani de la moartea poetului și se intitulă „Amintiri despre Eminescu“. Două zile mai tîrziu la, 16 ianuarie 1914, discursul Elenei Văcărescu a fost publicat integral de revista „Les Lettres et le Théâtre“ (pag. 12-15). Reproducem fragmentul care ne interesează: „personal, l-am cunoscut tîrziu, tocmai în iunie 1881 și atunci prin intermediul unui procuror care ne frecventa casa. Sosisem în vacanță și îmi petreceam împreună cu sora mea ore lungi de lectură în mijlocul naturii.“

În una din zile, tata, hotărît să ne ofere cîteva surprize, l-a invitat la o partidă de călărie pe procurorul Ivan Mareș și pe prietenul neobșnărit al acestuia, poetul Mihai Eminescu, care era redactor la un ziar bucureștean.

Îmi sînt și acum vii în memorie momentele cînd Mareș și Eminescu, coborîți din trăsura, înaintau înțep pe aleile parcului spre foisorul unde ne aflam.

Sincer vorbind, mi-l închibuiam pe poet, pe acest companion de visare, mai puțin monden decît arăta. (...) era îmbrăcat într-un splendid costum de călărie, de culoare gris, cu cizme negre din lac și purta pe cap o pălărie neagră cu boruri largi“.

Scurtul fragment din discursul Elenei Văcărescu este revelator și incontestabil. În anul 1881, Eminescu a fost văzut de contemporani îmbrăcați în costumul în care ni-l înfățișează fotografia descoperită în arhive. Dacă costumul i-a aparținut sau nu, acasă credem că nu mai prezintă interys pentru nimeni.

În fața acestui document probatoriu se spulberă toate îndoielile de pînă acum. Admițînd că, în celelalte detalii de fizionomie (aici nu mai este nici un dubiu după opinia generală, la care ne asociem) recunoaștem portretul „Juceafărului“ poeziei românești, putem afirma că fotografia în cauză aparține în mod indubitabil marelui nostru poet.

Emil GEORGESCU  
Vasile BAȘA

## N. BULENCEA:

### Esperanto — limbă internațională

Lucrarea *Esperanto — limbă internațională*, Ed. „Litera“ București, 1974), se adaugă puținelor lucrări de esperantologie care în cursul ultimelor cinci-șase decenii au văzut lumina tiparului în țara noastră. Încă din primele pagini, autorul ne avertizează că „lucrarea nu este un manual, ci o prezentare analitică, destinată perfecționării esperanștilor care posedă limba, dar poate servi în același timp și începătorilor la însușirea limbii esperanto“. Lucrarea prezintă următoarele părți: fonetică, ortografie, ortoepie, morfologie, sintaxă, excepții și un vocabular. În partea introductivă se face un foarte scurt istoric al limbii esperanto, apoi sînt prezentate cele 16 reguli de bază extrase din opera lui Zamenhof *Fundamento de Esperanto*.

Partea a doua cuprinde un compendiu de gramatică a limbii esperanto. Cîteva probleme de lexic apar în partea destinată gramaticii. Sînt prezentate sistematic sufixele și prefixele specifice limbii esperanto. O listă edificatoare a afixelor cuprinde și particule, pseudosufixe, pseudosufixe de proveniență greacă și folosite în diferite domenii de activitate (știință, medicină, matematică, tehnică). Autorul subliniază frecvent particularitățile limbii internaționale. Așa se explică atenția acordată de pildă prepozițiilor „da“ și „de“, bogatelor forme participiale ale acestei limbi, pronomului reflexiv etc.

În lucrare se folosesc numeroase grafice interesante și sugestive. Se subliniază și se ilustrează principiul „ne-

cesității și suficienței“, care guvernează alegerea mijloacelor de expresie în limba esperanto.

Este totuși discutabilă, sub raport metodic, intenția autorului de a scrie o carte care să se adreseze simultan atît celor ce știu bine limba și vor să se perfecționeze, cît și celor care n-au idee de esperanto; începătorii nu vor înțelege mare lucru din încercările de clasificare savantă a consoanelor și vocalelor (clasificare de altfel inutilă aici), iar avansații de bună seamă nu vor avea nevoie de explicații subelementare cum sînt: definiția majusculei, a alfabetului etc.

Cartea cuprinde, de asemenea, unele erori ușor de sesizat — unele de către lingviști, altele de către esperanști și care ar putea constitui obiectul unor analize mai atente. Ne lînităm a menționa faptul că o seamă de probleme teoretice ale lingvisticii precum și probleme de gramatică rămîn neclare în formularea lui N. Bulencea. A considera pe „și“ prepoziție sau pe „cu“ adverb constituie, pentru un cititor cu un nivel mediu de cultură, un certificat de necalificare.

Ne-am fi așteptat să întîlnim în această carte texte cu un conținut divers: politico-ideologic, filozofic, științific, cultural-artistic, etc., împrumutate din numeroasele reviste ce apar în esperanto sau din cărțile ce se publică în toate domeniile, în circa 80 de edituri de pe glob. Or, cele cîteva texte literare, de regulă cu un conținut puțin actual, dau o nejustificată impresie de sărăcie a domeniului cultural ce-și găsește azi în esperanto o bogată și diversă expresie.

Cu toate aceste neajunsuri, apreciem că lucrarea *Esperanto — limbă internațională* are meritul de a readuce în atenția maselor de cititori o problemă ce frîmîntă tot mai insistent lumea contemporană, pe măsură ce se întîlesc contactele de toate felurile între popoare.

Dorin COSMA  
(Cercul de esperantologie  
de la Universitatea din  
Timișoara)

## Casa Meitani sau vocația fantasticului cult

Despre *Princepele*, „operă deschisă“, carte stranie asupra căreia, în mod sigur, se va mai stărui, s-a scris mult și „pro“ și „contra“, așa cum era și firesc de altfel.

Unii au depistat și subliniat în *Princepele*: ipostazele puterii, alții ceremoniile metaforice ale cărții, alții, în sfîrșit, prodigioasa ei expediție (sentimentală) în istoria limbii române, cu alte cuvinte, harul incontestabil al autorului de a descoperi, reevalua și întrebuița cuvinte cu destin și parfum aparte. Dar, *Princepele*, parcursă cu atenție și bună credință este și o carte a vocației fantastice; mărturie stă, în chip strălucit, capitolul *Inițieri*, unde găsim acea extraordinară descriere a casei baronului Meitani, altfel spus o — unică în literatura noastră — panoramă asupra drumului inițiativ, labirintic, al cunoașterii.

Dacă vom vedea (programatic) în *Princepele*, pe lîngă altele, și o cursă și o „provocare“ a culturii și nu doar un anticariat de frumuseți și exotisme spirituale, vom înțelege adîncimea și întinderea unui capitol echivalent cu un micro-roman, sau eseu despre „lumea ca labirint“, despre cei investiți să caute cu disperare pământul magicii ai existenței.

Lumea casei Meitani, căci de o întreagă lume, condensată în registrul epic, e vorba în capitolul *Inițieri*, nu e numai un depozit de culori, curiozități și invocații, un teritoriu subliniar și subteran, „mundus subteraneus“, e o lume a simbolurilor, a informației, a emoției culte, a fiorului stilistic. Paradoxală și secretă ca o zidărie Bomarzo, casa Meitani e revelatorie pentru o simptomatologie a fantasticului baroc; următor de numeroasele lecturi ale lui Eugen Barbu din cărți rare și parfumate, precum cele semnate de Valverde, A. Kicher, Pico de la Mirandola, Hieronn Ieppe, R. Steiner, E. Lévi, E. Schuré, A. Moret, R. le Masson, S. Reinach, Dion Fortune, J. Batusaitis, M. Bron, R. Caillois ș.a. n-au adus în scriitură nimic mancris, totul e în cele din urmă: de atmosferă, totul e ciudat, fascinant, degajînd acel evident magnetism al frazei care a devenit o constanță a prozei lui Eugen Barbu.

Fantasticul cult, baroc și alchimic al romanului *Princepele*, cu referire specială (și nu doar de decor) la casa Meitani (în capitolul *Inițieri*) se încadrează la un mod personal în linia de primă mînă a fantasticului românesc, cu variantele și personalitățile sale: fantasticul romantic și livresc la Eminescu, cel scitodacic la Sadoveanu (în „Uvar“ și *Creanga de aur*), cel anecdotic și balcanic la Mateiu I. Caragiale, Panait Istrati și Fănuș Neagu și cel esoteric și magic de care Eugen Barbu e cel mai legat.

Zicem deci, că descrierea casei Meitani — loc al căutărilor spagirice, templu al tăcerii, lojă masonică, colecție de insemne magice cu aluzii pythagoreice: „În mijlocul porții era semnul Tetragramei, sub el un ochi și cifra 5“. Cifra 5, vom comenta noi, zisă Fraya, pronosticînd succesul în dragoste, simbolizînd în kabbală steaua strălucitoare ca flacăra a gnosticilor, cifră a celor 5 degete ale mîinii, a sărutului, păcii etc. Notăm toate astea pentru ca lectorul obișnuit al cărții să-și dea seama de întinderea și nuanțarea conotațiilor de cultură ce stau la baza multora dintre propozițiile acestui capitol în special și ale cărții în general, carte pe care autorul, el însuși, o divulgă în „Advertisement“ a fi o „sinteză“.

*Princepele* expresie a încordării dramatice dintre vis și realitate, dintre putere și speculație inițiativă își are „topul arhitectonic“ al construcției fantastice în capitolul *Inițieri*, unde apare ca legitimă deformarea fantastică, dovedindu-se deosebit de convingătoare ca mijloc estetic, și unde tehnica enumerării savante avîndu-și un punct de referință în proza lui Alejo Carpentier are o rară putere de seducție, dă spaime dulci, incintă: „... cilindrii chinezești de metal, bastoane cu clopoței, și diadema thorax, arce metalice, piatra din pavone cu incrustații, amulete cu cei 28 de ochi divini, un jesp reprezentînd sexul zeiței Isis, lume ciudate, rupte la colțuri, amulete kinduse Kavac, cum văzuse la Roma, plante presate culese din India în noaptea Amabasya, talismanele celor 72 stele malfice și cele ale stelelor benefice în număr de 36, sigiliuri din lemn de piersic, discuri circulare de jad, semnul demnității hieratice imperiale, canalul influențelor celeste, tung din jad galben...“.

Nu e vorba în *Princepele*, după cum se vede, doar de măiestrie în regizarea literară a lentorilor ori convulsilor visului, ci și de cunoaștere a unor domenii cu tradiție specială, pline de poezie și de neprevăzut și, hotărît lucru, o parte a criticii noastre nu este, din păcate, îndeajuns de pregătită să comenteze, „dinauntru“, în articulațiile ei întîme o asemenea carte, fiindcă Eugen Barbu, asemenea alchimistilor Renașterii vede lumea nu cu ochi fizici, ci, cum ar spune Gustav René Hocke: „cu un ochi sufletesc“, iar semnificația paginilor sale nu este și nici nu poate să fie numai ludică.

Dan MUTAȘCU



Lucilia ARMAȘU-NEGRI:

„Toamnă la Ipotești“



În prezența unui numeros public, la Casa de cultură a tineretului, a avut loc un interesant simposion consacrat sărbătoririi zilei de 9 mai. Lucrările simposionului au fost deschise de către tov. Al. Floarea, membru în Biroul Comitetului județean Iași al P.C.R., care, în cuvântul său a reliefat semnificația națională și internațională a zilei de 9 mai. În continuare, tov. lector V. Rădulescu de la Universitatea „Al. I. Cuza”, în comunicarea Necesaritatea și importanța istorică a cuceririi independenței naționale a României, a insistat asupra cauzelor și implicațiilor neartificiale. Aportul României la istoria victoriei a popoarelor împotriva Germaniei naziste a fost reliefat în comunicarea Contribuția României alături de U.R.S.S., de coaliția antihitleristă, la înfrângerea Germaniei naziste în cel de-al doilea război mondial, prezentată de tov. prof. dr. Aurel Loghin și lector dr. I. Agrabă. Rolul hărtoșilor al P.C.R. în organizarea luptei românilor împotriva Germaniei naziste a fost obiectul comunicării P.C.R. organizatorului și mobilizatorului popularului român, pentru realizarea victoriei împotriva fascismului, susținută de tov. conf. dr. Emilian Bold, Universitatea „Al. I. Cuza”. Conf. dr. Ion Căpreanu și lector Eugenia Grigorescu, în comunicarea Implicațiile participării României la războiul antihitlerist asupra cursului celui de-al doilea război mondial, au pus în lumină valoarea internațională a luptei popularului român împotriva Germaniei naziste, pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei. În încheiere, conf. Vasile Șerb și conf. dr. Marcel Murărașu au prezentat o interesantă comunicare referitoare la importanța respectării independenței statelor în evoluția istorică contemporană.



Colocviul studentesc

„Mihai Eminescu”

Între numeroasele manifestări dedicate aniversării a 125 ani de la nașterea Lucrețiuului poeziei românești se naște și Colocviul studentesc „Mihai Eminescu” ed. a III-a, ale cărui lucrări s-au desfășurat la Iași între 8-12 mai 1975. E de notat remarcabilul nivel valoric al majorității comunicărilor prezentate la Colocviul de studenți din centrele universitare: București, Craiova, Cluj, Timișoara, Galați și Iași, dovadă a preocupării constante și exigente a studenților filologi în direcția unei cercetări aprofundate și multilaterale a operei eminesciene și a ecourilor ei eterne.

Multe comunicări au abordat opera eminesciană din perspectiva filosofico-semanticii, încercând alcătuirea unei fenomenologii poetice eminesciene, în sensul definirii temerilor ontologice ale lirismului eminescian. („Semnificații ale ritului și izvoarelor în poezia eminesciană” — Dan Mihăilescu — București, „Epifania lui Hyperion” — Șt. Barbile — Cluj, „Narcis și Orfeu” — V. Podoaba — Cluj, „Lucrețiu nomen și fenomen” — Teodora Stanciu — București, „Ipostaze ale eului liric” — Petronela Pantis — Timișoara). Alte lucrări, operând cu concepte ale criticii și teoriei literare moderne, au intenționat să identifice simbolul și arhetipurile mitice: „Simbolul treptelor” în „Lucrețiu” — D. Negrescu — Timișoara, „Structura imagistică a eposului eminescian” — V. Suciu — Cluj, „Caractere orifice ale poeziei lui Eminescu” — Marianne Schiller — Cluj, „Motivul orific în poezia eminesciană” — I. Scurtu — Iași). Stabilirea coordonatelor existențiale ale Poetului și poeziei a constituit preocuparea altor participanți („Instrăinarea, cunoaștere, inspirație la Eminescu” — I. Pecie — Cluj, „Poezia spațiului ocrotitor” — I. Moldovan — Cluj, „Cuvântul și tăcerea” — Gh. Perian — Cluj). Au fost, de asemenea, lucrări de orientare stilistică, structuralistă, căutând să demonstreze fundamentele lingvistice sau de ordin formal ale valorilor eminesciene („Motivul codrului în lirica eminesciană” — A. Botez — Iași, „Sonetul trecut-ului anii” — I. Holban — Iași, „Ironia romantică la Eminescu” — V. Patrichi — Iași) sau altele din perspectivă comparatistă („Procedeele stilistice ale „absenței” la Eminescu și Mallarmé” — M. Zavati — Iași, „Eminescu și Shakespeare” Cl. Pogoneanu — Galați, „Coincidențe de gând la Eminescu și Hölderlin” — Dan Arsene — București, „Motivul oglinzii la Eminescu și Montale” — E. Chirculete — Iași). Aspecte ale personalității lui Eminescu ca teatral și critica au fost analizate în lucrări ca „Eminescu — profil dramaturgic” — M. Popescu — București, „Eminescu — critic literar” — C-tin Sorescu — București.

E simptomatic faptul că preferințele au mers către acea parte a operei eminesciene, mai puțin cunoscută de sensibilitatea tradițională și care realmente îl fac pe Eminescu contemporan cu marii poeți moderni, post-romantici.



M O M E N T

Insoțite și de alte manifestări culturale și artistice lucrările Colocviului studentesc „Mihai Eminescu” (în organizarea Comitetului de Cultură și Educație Socialistă a județului Iași și a Consiliului Uniunii Asociațiilor studenților comunisti din Universitatea „Al. I. Cuza” Iași), au constituit un eveniment important în viața universitară.

Eugen I. MUNTEANU



C. SAVA: artistul — cetățean

E incredibil — se spune de obicei la acele aniversări ferice care-i găesc în plină vigoare pe sărbătorii încărcate de ani! În cazul actorului Costache Sava, sărbătorit pentru cei 75 de ani de viață și pentru 55 de ani petrecuți pe scenă, însuși incredibilul trebuie redefinit, lărgit ca spațiu. Pentru că „bădia Costică” este același: statuar dar cald, impunător și totuși apropiat, cu pieptul deschis și inima sinceră. Masivitatea fizică, glasul, capacitatea de a crede în trăsăturile definitorii ale personajelor, l-au făcut apt să reprezinte cu neobișnuită pregnanță multe personaje din dramaturgia autohtonă, plămănuiri de legendă, figuri din popor, eroi care nu preocupăse nici o jertfă pentru a-și slui țara, dar și figuri ale repertoriului satiric românesc și universal. Cine l-a văzut sub chipul greoiului și ruginitului Birzoi, sau în Zmeul din Sinziana și Pepelea nu-și va mai putea imagina altfel aceste personaje, atit de viguroase, autentice, totuși nu lipsite de nuanțare. Este cel mai impunător și mai emoționant spătar Dragomir (Vlaicu-Vodă) și cel mai înțelept Tomșa (Despot-Vodă), când rostește în final, memorabilele cuvinte: „Moșoace, așa vrea Dumnezeu / Acel ce-și vinde țara, își pierde neamul său”.

Constantin Sava joacă de 55 de ani pe scena Teatrului Național din Iași, încit cuvintele credinciosului sfenic al lui Vlaicu-Vodă: „... Spătarul Dragomir / Și-a văzut de datorie patruzeci de ani în șir... i se potrivesc, ba sint chiar întrecute de interpretul care le exprimă cu convingerea pe care i-o conferă experiența. Elev al lui State Dragomir și al lui Mihai Codreanu, C. Sava și-a perfecționat meșteșugul încă din primii ani de teatru, alături de actori prestigioși ca Gh. Cîrjă, Radu Demetrescu, V. Boldescu, C. Vernescu-Vilcea, P. Petrone și mulți alții. Începând cu Moș Amurg, personaj din piesa lui Zaharia Birsan Trandafirilor roșii, actorul trece prin întreaga dramaturgie românească în special în piesele istorice dar și în piesele lui Caragiale, (Trahanache, Chiriac ș.a.) strălucind în Birzoi, „flăcăul tomatic” din Baba Hîrca, în Birzoi din Chirița sau în cantoneta Barbu lăutarul pe care am ascultat-o din nou, rostită și cântată la fel de adânc și de nuanțat. Trăsătura caracteristică a interpretărilor sale este bonomia populară, autenticul, iar în rolurile eroice patetismul dublat de o sinceră și puternică trăire. Se poate discuta în mod deosebit despre stilul dramei istorice românești în interpretarea actorilor de la Iași. Declamația retorică, implicată de versificație (ca în Vlaicu sau în Despot) dobândește relieful trării interiorizate, evitându-se astfel efectele recitării prăfuite, ale patetismului găunos. C. Sava este unul din reprezentanții viguroși ai acestui stil, așa cum au mai fost un George Popovici, un Profir sau Damira, un Aurel Ghițescu. Sub și alți interpreți din generațiile mature.



Dar actorul ieșean, care a jucat, între timp, multe roluri pe scenele bucureștene, culegînd cele mai măgulitoare aprecieri, nu a rămas străin nici de dramaturgia universală. Trebuie menționată, în primul loc, creația sa în Othello (cu Șt. Dănculescu în Jago), una din primele interpretări shakespeariene văzute în lumina unei concepții valorificatoare a umanismului marului Will. Mai amintim de rolul lucrat în spiritul jovialității lui Sir Oliver din Școala calomniei de Sheridan, de creația realizată în rolul bucătarului din Mutter Courage de Brecht și de acel impresionant țărăn Pedro din piesa Alcadele din Zalamea a lui Calderon. Sint tot atitea nuanțe de umor, de vitalitate și optimism, de omenie și vibrație reținută în fața durerii — pe care actorul traversînd epoci și meridiane, le traduce cu o conștiințioasă fidelitate, cu o sinceritate mișcătoare, departe de accentele facile de melodramă sau de efectele superficiale ale farsei. Dacă adăugăm la aceste succese prezența plină de căldură a actorului în mijlocul amatoriilor, într-o activitate susținută decenii la rînd, avem imaginea caracteristică a unui devotat artist-cetățean, militant neobosit în slujba teatrului vremii noastre. Sint tot atitea motive pentru care iubit și respectat de marea public, Costache Sava justifică admirația noastră, împreună cu urările unor împliniri de această valoare în viitor.

Bb.

Livres roumains

Într-o ținută grafică demnă de apreciat, cu un sumar bogat și abordînd modalități publicistice variate, Livres roumains nr. 1/1975 oferă o imagine cuprinzătoare și expresivă a activității editoriale desfășurate în ultimul timp în țara noastră. Cartea social-politică, cea culturală sau științifică — toate sînt ilustrate prin titluri recente, începînd cu cele de înaltă autoritate și actualitate și continuînd prin prospectarea amplitudii peisaj editorial, în ceea ce are divers, original, revelator. O succintă sinteză semnată de Hristu Căndroveanu oferă o imagine retrospectivă a „Anului literar 1974” — Platon Pardău, Mircea Horia Simionescu, Corneliu Ștefanache și Al. Simion își prezintă noile lor volume; o bogată rubrică de recenzii de poezie, o alta dedicată unor „Opere complete din scriitorii români” (Nicolaie Bălcescu, ediție critică de G. Zane și Elena G. Zane, Constantin Negruzzi, ediție îngrijită de Liviu Leonte), în sfîrșit o rubrică dedicată cărților pentru copii, iată ilustrată multitudinea cărților de familiarizare a cititorului cu aspecte semnificative ale vieții noastre literare contemporane. O atenție asemănătoare este acordată cărții științifice unde, în afara obișnuitelor recenzii, întîlnim un profil al acad. Ștefan Milcu și un interviu cu prof. dr. Emanuel Vasiliu. O amplă bibliografie completează, în plan informativ, acest tur de orizont care, e drept, mai rămîne încă dator cărții de artă. Deficit compensat totuși, într-o măsură de un admirabil colaj de coperti în culori, domeniu în care această publicație relevă remarcabile disponibilități publicitare. Sugestie oportună pentru eventuale alte similare inițiative.

TELE...grame

Despre puțină teorie

„Într-un plan spiritual înalt, între mare și micul ecran nu poate exista rivalitate”!

Citez cu enormă plăcere aceste rînduri ale Ecaterinei Oproiu cuprinse într-un recent articol consacrat relației cinematografice — TV. Și-o fac cu atît mai mult, cu cît nu e vorba doar de-o floare-cică firavă chemată să anunțe o eventuală primăvară, ci este vorba, în ultimul timp, de o tendință foarte firească de a pătrunde în intimitățile fenomenului, de a-i analiza aspectele și de a trage acele concluzii firești ce se impun.

Nu cu mult timp în urmă, Asociația Cineaștilor și Studioul cinematografic „Alexandru Sahia” au inițiat o foarte interesantă dezbatere pe tema „Problemele actuale ale filmului documentar și științific”. Și cu toate că din titlu nu reiese, țin să vă spun din capul locului că una din cele mai importante probleme ridicate de referat a fost aceea a filmului documentar și științific în contextul dezvoltării televiziunii.

Personal, am rezerve față de afirmația generală, cum că „TV nu este prin ea însăși nici artă, nici teatru, nici film, ci mijloc de propagare al tuturor acestora”. De altfel se pare că și referatul prezentat în dezbatere a înțeles insuficiența explicației dată în introducerea sa, pentru că, pe parcurs, face precizări binevenite despre rolul și specificul TV. Dar nu acesta este esențialul. Mi se pare că elementul primordial este înțelegerea faptului că a „consuma” filme nu înseamnă a „înghiți”, că micul ecran a schimbat destinația celui de-a 7 arte, a reanimat-o, a făcut-o să cîștige, cum scria foarte frumos tot E.O., „marea, dureroasa, legendara bătaie cu timpul, făcînd-o să-și învingă propria moarte”.

Și zău că nu-i puțin lucru!

Alexandru STARK

Top Cronica RTV nr. 20

— secția română —

1. Populară — FFN; 2. Visul — Et-hos; 3. La izvor — Estudiantina; 4. Odată doar vei răsări — Progressiv TM; 5. Nu amina de azi pe mine — Ioana Negrițoiu; 6. Cu pleoapa de argint — M. Florian; 7. Ființa apelor — Experimental Quintet; 8. Nu sint singur — Flacăra Folk; 9. Chemarea — Excelsior; 10. Adăpost în calea furtunii — Transfer.

— secția străină —

1. Movin'On — Bad Company; 2. Onkel Willi — Kreis; 3. My Eyes Adore You — Frankie Willi; 4. Qu'as-tu fait — Pierre Groscolas; 5. Promised Land — Elvis Presley; 6. Rollin Down The Highway — BTO; 7. I Want to Know — Jimmy Cliff; 8. Parole, parole — Mina; 9. If You Can't Dance Rock With Me — Rolling Stones; 10. Tema din filmul „Papillon” — Nicoletta.

Spectacole — Concerte

TEATRUL NAȚIONAL „VASILE ALECSANDRI”. Vineri, 16 mai, ora 19,30: Simbătă la Veritas de Mircea Radu Iacoban. Duminică, 18 mai, ora 10 și 19,30: Chițimia de Ion Băieșu. Marți, 20 mai, ora 19,30: Don Juan de Max Frisch. Joi, 22 mai, ora 19,30: Momente de teatru românesc de V. Alecsandri. Vineri, 23 mai, ora 19,30: Simbătă la Veritas de Mircea Radu Iacoban.

OPERA ROMÂNĂ. Sîmbătă, 17 mai, ora 19,30, premieră: Căsătoria secretă de Cimarosa, conducerea muzicală Tr. Mihăilescu, regia M. Zaborilă, scenografia C. Nicolae cu: I. Prîsăcaru, Maria Boga-Verdeș, Corina Chiriacescu, Evredica Filipovici, Svedlana Ionescu, Melania Herdeanu, C. Sotrin-Pascu, Leon Corduneanu, Vasile Filimon, Mihai Moș, C. Solovăstru. Duminică, 18 mai, ora 15: Văpaia. Luni, 19 mai ora 19,30: Singe Vienez. Miercuri, 21 mai, ora 19,30: Boema.

FILARMONICA „MOLDOVA”. Săptămîna muzicii românești. Vineri, 16 mai, ora 20: Concert, I Nelly Miricioiu, soprana, Gabriela Marcovici, pian. II Corala Camerata, dirijor Ion Pavalache. Sîmbătă, 17 mai, ora 20, muzică de cameră: cvartetul Academica al Conservatorului „Ciprian Porumbescu” București. Duminică, 18 mai, ora 19,30 (Opera Română): Balcuț Văpaia. Luni, 19 mai, ora 20, concert cameral: corala Animosi, dirijor Sabin Pautza, Musica Viva, dirijor Vicente Tușcă. Marți, 20 mai, ora 20, concert simfonic: corul și orchestra Conservatorului din Iași, dirijor Corneliu Calistru, solist Ștefan Zărnescu. Miercuri, 21 mai, ora 20 concert coral: corul Filarmonei din Cluj — Napoca, dirijori Dorin Pop și Florentin Mihăescu. Joi, 22 mai, ora 11 (sala Conservatorului de muzică): sesiune științifică Stil și mesaj în muzica românească. Vineri, 23 mai, ora 19,30 (sala Teatrului Național): Oedip de George Enescu, dirijor Ion Baciu.

TEATRUL PENTRU COPII ȘI TINERET. Duminică, 18 mai, ora 11: în premieră: Ursul păcălit de vulpe (dramaturgia de Victor Leahu după Ion Creangă); ora 11, la ateneul Tătărași: Joc la soare. Marți, 20 mai, ora 10 și 15: Ursul păcălit de vulpe. Miercuri, 21 mai, ora 10 și 15: Ursul păcălit de vulpe. Joi, 22 mai, ora 10 și 15: Ursul păcălit de vulpe.

EXPOZIȚII. Muzeul de artă: gravura mexicană contemporană. Sala Victoria; Design: Dan Hatmanu, Nicolae Vericeanu, Gheorghe Anton. Galeria Cronica: Drumuri în peniță de Liviu Rusu.

CINEMATOGRAFE. 19-25 mai — Victoria: Pirații din Pacific + Insula comorilor (prod. românească). Republica: Un general pentru victorie (prod. sovietică). Copou: Invincibilul Luke (prod. franco-belgiană). Tineretului: Nemuritorii (prod. românească), Păcăl (prod. românească). Tătărași: Tarul Ivan își schimbă profesia (prod. sovietică), O floare și doi grădinar (prod. indiană). Nicolina: Agentul strănu (prod. românească), Cercul (prod. sovietică).

CASA DE CULTURĂ A SINDICATELOR. Sîmbătă, 17 mai; Duminică, 18 mai ora 10; 18: Concursul formațiilor artistice de amatori. Marți, 20 mai, ora 18: Expunerea „Realizări și perspective în dezvoltarea municipiului Iași”. Miercuri, 21 mai, ora 18: Dezbateri cu tema „Analiza tehnologiilor de execuție a lucrărilor de oțel — beton. Joi, 22 mai, ora 17: Dialog cu tinerii pe tema înfrumusețării orașului; ora 17,20: Spectacol muzical prezentat de Teatrul de stat de estradă Deva. Vineri, 23 mai, ora 18: Dialog pe tema „Cum trebuie să ne îmbrăcăm în acest sezon”, urmat de o paradă a modei.

CASA TINERETULUI. Duminică, 18 mai, ora 20: Mitingul studenților vietnamezi cu ocazia aniversării lui HO ȘI MIN. Sala mare, ora 9: Școala mea min-dria mea, spectacol de gală susținut de formațiile premiate la ediția I-a a concursului; ora 20: Povestea unui pescăruș de Boris Crăciun. Miercuri, 21 mai, ora 20: Concert de muzică ușoară susținut de formația Continental. Joi, 22 mai, ora 20: Capcană pentru un om singur de R. Thomas. Vineri, 23 mai, ora 20: Spectacol Flacăra Folk '73.

Festivalul internațional de poezie

Piatra Neamț, oraș care se afirmă drept un amfiteion plin de farmec al unor importante manifestări artistice (aici au loc periodic festivaluri muzicale, de teatru și de artă plastică) a fost gazda, în ziua de 8 mai a.c., a primului Festival internațional de poezie, închinat la această ediție inaugurală celei de-a XXX-a aniversări a victoriei popoarelor asupra fascismului. Organizat de Uniunea Scriitorilor din România, în colaborare cu Comitetul județean Neamț de cultură și educație socialistă, festivalul — purtînd genericul „Pentru pace și prietenie între popoare” s-a bucurat de participarea unor renumiți scriitori din țări socialiste. Alături de scriitorii mai vîrstnici, foști luptători antifasciști, în rîndul invitaților au figurat și cîțiva poeți tineri cu toții îm-preună transmițînd același mesaj vibrant de umanism, de prietenie și de generozitate, sub semnul căruia se află arta dezvoltată. Au citit din creațiile lor: Georgeghi Svejîn (R.P. Bulgară), Vaclav Hons și Jarmila Urbankova (R.S. Cehoslovacă), Adolf Endler și Wilhelm Tkaczyk (R.D. Germană), Krzysztof Gosiorowski și Alexander Rymkiewicz (R.P. Polonă), Ioszev Tornai și Imre Takacz (R.P. Ungară), Rimma Kazakova și Anatoli Ananiev (URSS), precum și poeții români Radu Bouraenu, Nina Cassian, Ion Horea, Vlăicu Birna, Radu Cărneci, Szelem Ferenc, Sergiu Adam și Frantz Yohanes Buckhardt. Transpunerile în românește ale poemelor aparținînd invitaților de peste hotare au fost recitate de actori ai Teatrului tineretului. Recitalul s-a bucurat de o caldă primire din partea publicului pietrăneș.

În zilele următoare, scriitorii din țară și de peste hotare au depus coroane de flori la monumentele eroilor români și sovietici din Piatra Neamț, au efectuat un pelerinaj în ținutul Neamțului la principalele obiective social-economice, precum și la cîteva monumente istorice și de artă veche moldovenească, devenite de-a lungul vremurilor popasuri de inspirație pentru mulți dintre scriitorii noștri.

Cristian LIVESCU

SĂPTĂMÎNA TV (programul 1)

DUMINICĂ, 18 MAI

8,30 Deschiderea programului. 8,40 Cravatele roșii. 9,35 Daktrai. 10,00 Viața satului. 11,15 Genotipurii — documentar artistic. 11,40 Publicitate. 11,45 Bucuriile muzicii: Enescu inedit. 12,30 De strajă patriei. 13,00 Album duminical. 14,40 Primii pași în tenis. Lecții cu Ion Țiriac. 15,00 Fotbal: Chimia Km. Vilcea — A.S.A. Tg. Mureș. 17,00 Film serial: Norii negri. 17,55 Publicitate. 18,00 Steaua fără nume. 19,00 Mihai Viteazul (I) — documentar. 19,20 1001 seri, 19,30 Comentarul săptămîinii. 20,00 Festival pe platou — emisiune muzical-coreografică. 21,00 Film artistic: Hoții de vite din Colorado. 22,10 Teleglob. 22,20 Duminica sportivă.

LUNI, 19 MAI

16,00 Telex. 16,05 Avand-premiere săptămîinii. 16,15 Flori de primăvară. 16,30 Emisiune în limba maghiară. 19,00 Tribuna T.V. 19,20 1001 de seri. 19,30 Teleglob. 20,00 Reflector. 20,20 Publicitate. 20,25 Ilustrate muzical-coreografice. 20,50 Roman foileton: Dragostea, perseverența și speranțele tinărului Lewisham. 21,30 Revista literar-artistică T.V. 22,10 24 de ore.

MARȚI, 20 MAI

8,30 Curs de limba germană. 9,00 Telescoala. 10,00 Curs de limbă franceză. 10,30 Film de dicționar — medallion Julietta Massina, filmul artistic „La strada”. 12,25 Telex. 16,00 Curs de limba rusă. 16,30 Curs de limba engleză. 17,00 Telex. 17,05 Legile țării — legile noastre! 17,15 Scena. 17,35 Algoritm T.V. 18,05 Două fete — șapte medalii la campionatele europene de gimnastică — reportaj cu Nadia Comăneci și Alina Goresac, 18,40 Publicitate. 18,50 Muzică distractivă. 19,00 Azi — județul Bacău. 19,30 1001 de seri. 19,30 Teleglob. 20,00 Cadran economic mondial. 20,15 Teatru liric Tv.: Lucia di Lamermoor. 22,10 24 de ore.

MIERCURI, 21 MAI

8,30 Curs de limba engleză. 9,00 Telescoala. 10,00 Curs de limba rusă. 10,30 Algoritm T.V. 11,00 Roman foileton (reluare) 11,45 Album coral — corul de cameră Orfeu. 12,00 Telex. 16,00 Curs de limba germană. 16,30 Curs de limba franceză. 17,00 Telex. 17,05 Din lumea plantelor și animalelor. 17,35 Tragera Pronoexpres. 17,45 Forum. 18,15 Biriuit-au gîndul. 18,40 Muzică populară. 18,55 Contemporanele noastre. 19,25 1001 de seri. 19,30 Teleglob. 20,00 Revista economică T.V. 20,30 Telectinmateca: Mihai Viteazul. (I).

JOI, 22 MAI

16,00 Telescoala. 17,00 Telex. 17,05 Din țările socialiste. 17,15 Film serial pentru copii: Legenda lui Arthur (III). 17,40 Muzica. 18,00 Universitate Tv. 18,30 Călătorind pe glob. 18,40 Lecții Tv. pentru lucrătorii din agricultură. 19,25 1001 de seri. 19,30 Teleglob. 20,00 Ancheta Tv.: Soluția. 20,30 Pasiunii pe... 16 mm. 20,50 Muzică și dans în studioul B. 21,40 Univers științific. 22,10 24 de ore.

VINERI, 23 MAI

16,00 Telescoala. 17,00 Telex. 17,05 Emisiune în limba germană. 18,50 Tragera Loto. 19,00 Album — istorie și contemporaneitate. 19,20 1001 de seri. 19,30 Teleglob. 20,00 Telectinmateca: Mihai Viteazul (II). 21,40 Publicitate. 21,45 Reflexe. 22,10 24 de ore.

SÎMBĂȚA, 24 MAI

10,00 Film serial pentru copii (reluare). 10,25 Flori de primăvară. 10,40 Album — istorie și contemporaneitate (reluare). 11,00 Film artistic: I-nimă vesnic tînăra (reluare). 12,10 Documentar Tv. 12,25 Preferințele dv. muzicale sint și preferințele noastre. 12,35 Telex. 13,20 Ferestre deschise spre lume — film documentar. 14,05 Bucuroși de oaspeți... la Bacău. 15,00 Vîrstele peliculei. 16,00 Club T. 16,45 Teleglob — Argentina. 17,00 Fotbal — F.C. Constanta — F.O. Reșița; în pauză: Calcidoscop artistic. 18,45 Toți fiii patriei — un crez. 19,00 Lumea copiilor. 19,20 1001 de seri. 19,30 Teleglob. 20,00 Telectinmateca. 20,45 Publicitate. 20,50 Kojak. 21,40 Teleglob. 21,50 Săptămîna sportivă. 22,00 Întîlnirea de la ora 10.



# Pentru o Europă a păcii și colaborării

S-au împlinit 20 de ani de la semnarea Tratatului de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală, încheiat la 14 mai 1955. Tratatul de la Varșovia a apărut ca o replică legitimă la crearea blocului Atlanticului de Nord (N.A.T.O.).

Încă de la înființarea Tratatului de la Varșovia, statele fondatoare au subliniat caracterul european, strict defensiv și vremelnic al acestei organizații, formulându-și explicit dorința de a contribui la menținerea și consolidarea păcii pe continent și în lume, de a promova colaborarea și înțelegerea între state, călăuzindu-se după obiectivele și principiile Cartei O.N.U. Ele s-au angajat, potrivit articolului 1 al Tratatului, „să se abțină în relațiile lor internaționale de la amenințarea cu forța sau de la folosirea ei și să rezolve litigiile lor internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel încât să nu periclitizeze pacea și securitatea internațională”. „Părțile contractante — se arată, de asemenea, în articolul 8 — declară că vor acționa într-un spirit de prietenie și colaborare în scopul dezvoltării și întăririi continuă a legăturilor economice și culturale dintre ele, călăuzindu-se după principiile respectării reciproce a independenței și suveranității lor și neamestecului în treburile lor interne”. Dorința țărilor semnatare de a-și aduce o contribuție substanțială la pacea și securitatea în Europa este confirmată și de articolul 9 al Tratatului, în care se stipulează că el „este deschis și altor state, indiferent de orînduirea lor socială și de stat, care vor declara că sînt gata ca, participînd la prezentul tratat, să contribuie la unirea eforturilor statelor iubitoare de pace în scopul asigurării păcii și securității popoarelor”.

Cei 20 de ani care au trecut de la încheierea Tratatului de la Varșovia au fost marcați de ample deplasări în raporturile de forțe pe plan internațional în favoarea socializmului, democrației și păcii. Acești ani au cunoscut o puternică afirmare a forțelor care se pronunță pretutindeni în lume, cu o energie și hotărîre fără precedent, împotriva politicii imperialiste agresive, pentru pace și securitate internațională, pentru dreptul popoarelor de a-și hotărî singure soarta, în conformitate cu aspirațiile lor fundamentale; evoluția istorică atestă un proces de maturizare neîntreruptă a conștiinței politice a popoarelor, activizarea unor largi pături sociale din întreaga lume, în rîndurile opiniei publice mondiale se impune tot mai mult convingerea că singura alternativă rezonabilă pentru omenire este promovarea destinderii, lichidarea tuturor izvoarelor de suspiciune și neliniște din viața internațională, renunțarea definitivă la practicile și metodele „războiului rece”, împlinirea, într-o atmosferă de bunăvoință și încredere a operei majore de înlăturare a tuturor reziduurilor acelei perioade. O misiune istorică revine Conferinței general-europene, ea trebuind să asigure edificarea unui nou sistem de raporturi, bazat pe principiile independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, excluderii definitive a politicii de forță și de amenințare cu forța — astfel încît toate popoarele să aibă garanția fermă că se află la adăpost de orice act de agresiune și imixtiune, că se pot dezvolta nestingherit, într-un climat de încredere, de rodnică concurență.

Cu toate succesele obținute în conturarea unui curs spre destindere și colaborare, nu poate fi ignorat faptul că există încă pericolul intreruperii acestui curs, că în lume mai sînt forțe reacționare care caută să împiedice afirmarea noilor principii în relațiile dintre state, să pună în primejdie pacea internațională, să împingă omenirea spre noi conflicte. Tocmai de aceea sînt necesare noi eforturi, susținute și continui, pentru consolidarea destinderii, pentru înfruntarea pe calea securității. Acum, cînd faza de la Geneva a Conferinței general-europene se apropie de sfîrșit, România militază pentru încheierea cu succes a lucrărilor, pentru deținerea în cel mai scurt timp posibil a documentelor ce urmează a fi supuse aprobării solemne, în cadrul celei de a treia faze, de către șefii de stat sau de guvern ai țărilor participante. Potrivit poziției țării noastre, larg împărtășită de numeroase țări participante la Conferință, esențial este ca aceste documente să fie cît mai complete și mai angajante, să ofere garanții împotriva oricăror manifestări ale politicii de forță, să deschidă calea unei cooperări în toate domeniile, definind totodată cadrul organizatoric destinat să asigure continuitatea eforturilor de edificare a securității europene.

În cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la adunarea festivă din Capitală organizată de Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste și Comitetul municipal București al P.C.R. cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la victoria asupra fascismului și a 98 de ani de la cucerirea independenței de stat a României, se arată :

„În acest scop, trebuie să pornim de la faptul că în Europa se găsesc față în față cele două blocuri militare — N.A.T.O. și Pactul de la Varșovia, că aici se află pe teritoriul multor state baze militare și trupe străine, o nemăitîlnită concentrare de armament modern, inclusiv de armament nuclear. Pornind de la aceste realități, fiecare stat, fiecare popor trebuie să-și intensifice eforturile pentru înlăturarea tuturor stărilor de lucruri anacronice care mai dăinuie încă — după 30 de ani de la victoria asupra Germaniei fasciste — pentru crearea unor relații noi între statele continentului european, care să ducă la lichidarea concomitentă a blocurilor militare, la desființarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state, la reducerea substanțială a forțelor armate — ca primii pași în direcția dezarmării generale, a dezarmării nucleare”.

Angajată într-un vast program de construcție pașnică, țara noastră promovează o politică externă care unește într-un mod armonios îndatoririle față de propriul popor cu responsabilitățile față de cauza generală a socialismului, păcii și progresului. Militînd pentru dezvoltarea prieteniei și alianței frățești cu statele membre ale Tratatului de la Varșovia, cu toate celelalte țări socialiste, pentru întărirea capacității de apărare a cuceririlor sale revoluționare, țara noastră, împreună cu celelalte țări socialiste, își aduce contribuția activă la afirmarea idealurilor păcii și progresului în Europa și în lume, la promovarea căilor și mijloacelor menite să asigure încrederea și destinderea în relațiile dintre state, pacea, securitatea și colaborarea internațională, convîns fiind că aceasta corespunde pe deplin intereselor popoarelor.

Radu SIMIONESCU

Profesorul Giuliano Bonfante este de mai multă vreme interesat de o serie de probleme ale limbii române, înfîlnindu-se cu ele în sfera preocupărilor sale, fie de indoeuropeanistică, fie de slavistică, fie de lingvistică romanică, fie chiar de lingvistică italiană. Prin acest interes, lingvistul italian se alătură altor mari lingviști care, de la Diez încôace, au considerat studiul limbii române de o importanță deosebită pentru aflarea răspunsurilor la o serie de întrebări-cheie ale lingvisticii indoeuropene.

Volumul cel mai recent al lui G. Bonfante (*Studii romeni*, Roma, 1974), adună la un loc studii și articole răs-pîndite anterior mai toate prin reviste de specialitate sau volume colective din Italia, America și Franța. Caracteristica generală a acestor studii este discutarea fenomenelor limbii române în contexte lingvistice foarte largi. Materialul cărții este organizat în patru mari capitole (*Elementul pre-roman în română, Elementul latin în română, Civilizație și limba română, Mărturie despre limba română*), toate invitînd la o imediată cunoaștere a problemelor abordate, toate surprinzînd prin noutatea punctelor de vedere exprimate.

Spirit scormonitor, natură prin excelență polemică, prof. Bonfante abordează mai ales probleme „în litigiu” din istoria și structura limbii române, relațiile româno-albaneze, cele dintre protoromână și protoslavă, fenomenul rotacismului în română, neutru în română și italiană, etc. Oprindu-se asupra unor probleme foarte variate, studiile din volum reflectă două idei fundamentale: **caracterul latin al limbii române și continuitatea neîntreruptă a românilor pe teritoriile actuale**, adevăruri-coordonate confirmate prin argumente noi, de natură lingvistică în primul rînd.

Privitor la faza preromană din istoria limbii române, se dezvăluie cu deosebire interesante cel puțin două studii, unul privitor la rotacism, celălalt, la inscripția dacică *Decebalus per Scorilo*; în primul, G. Bonfante consideră rotacismul lui I intervocalic de origine iranică iar rotacismul lui n îl pune în legătură cu un fenomen specific românesc: propagarea naza-

## Limba română

### interpretată

### de G. Bonfante

lei, care l-ar fi favorizat; în celălalt articol, lingvistul italian pune în legătură forma *per* cu sufixul — *por-par* din structura unor antroponime dacice (*Abrupor, Muca-por* etc.).

Profund cunoscător al fenomenelor de lingvistică indoeuropeană, slavă, romanică etc., prof. Bonfante este tranșant, uneori, prea tranșant în exprimarea unor ipoteze; în orice caz, afirmația că poporul român și cel albanez ar fi constituit la început un **același popor**, s-ar cere mai mult nuanțată.

Cînd se oprește asupra fixării locului limbii române între limbile romanică, G. Bonfante, dezvoltînd teoria *ariilor laterale* a lui M. Bartoli, în sensul introducerii factorului  *timp*, alături de factorul  *spațiu*, nuanțează caracterizările date, de obicei, limbii române. Româna nu e nici conservatoare și nici inovatoare sau e de amîndouă. Este **inovatoare** întrucît dezvoltă o latină relativ recentă, imperială (sec. II e.n.), plină de inovații, dar este conservatoare față de această latină. Din această perspectivă, G. Bonfante face o substanțială demonstrație privind continuitatea românilor în Dacia de la Traian pînă astăzi.

În problema contactelor româno-slave, prof. Bonfante răstoarnă sensul celor mai vehiculate interpretări, în dese rînduri cu argumente serioase și convingătoare, din perspectiva indoeuropeanisticii. Chiar dacă o serie din interpretări s-ar cere însoțite de o demonstrație mai argumentată, punctul de vedere că protoromâna trebuie să fi influențat mult protoslavă se afirmă cu multă limpezime și invită

la o abordare ulterioară și sub acest unghi a unor probleme de istorie a limbii române. Consecvent concepției sale, lingvistul italian vede, prin influența protoromânei asupra protoslavei, încă o dată argumentată continuitatea poporului român pe aceste meleaguri.

În abordarea problemelor de structură gramaticală, Bonfante se situează pe o poziție opusă structuralismului absolutizat în formalism. Din această perspectivă, existența genului neutru în română și italiană se probează nu numai formal, dar și semantic, rămî-nînd în continuare un gen al inanimatelor.

Capitolul ultim este o foarte serioasă contribuție la istoriografia latinității poporului și limbii române, începînd cu sec. XII (cu scriitorul bizantin Giovanni Cinnamo). Un loc important îl ocupă schimbul de scriitori dintre papa Innocenzo III și Ioan-nitza Kaloiannis; papa insistă mult asupra originii latine a valahilor. În documentele mai multor papali din sec. XII—XIII, orașele din Transilvania sînt mereu numite *uilla latina* sau *uicus Latinorum*. Pentru sec. XV se atrage atenția asupra scrierilor lui Poggio Bracciolini, umanistul toscan care, cel dintîi, introduce în circulație cuvinte românești. Lista și comentarea diferitelor scrieri europene în care se afirmă latinitatea limbii și poporului român e lungă; lingvistul torinez se apleacă cu erudiție și atenție asupra celor mai însemnate, deschizînd nu de puține ori noi căi unor cercetători care ar vrea să aprofundeze problema.

De altfel, volumul în întregime este nu numai o serioasă contribuție la interpretarea și rezolvarea unor probleme de istorie a limbii române, dar și o invitație la abordarea și din alte perspective a problemelor.

Și mai este volumul lui G. Bonfante, prin numeroase din studiile pe care le adună, o demonstrație lingvistică de pe pozițiile largi ale indoeuropeanisticii, balcanisticii, slavisticii și romanisticii a adevărului latinității și continuității limbii și poporului român pe aceste teritorii, cel puțin de la Traian încôace.

D. IRIMIA

## Literatura română în RDG

Revista *Neue Deutsche Literatur* (nr. 7), a consacrat un grupaj însemnat de pagini poeziei românești de după 1945. Eva Behring semnează un studiu bibliografic consistent despre traduceri din literatura română apărute în R. D. G. Atît în alegerea poeziilor prezentate, cît și în cercetarea Evei Behring, constatăm o organizare bine dozată a materialului. Poeziile lui Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Iozsef Meliusz, Nina Cassian, Alfred Margul Sperber, Tudor Arghezi, Maria Banuș, Zaharia Stancu, Marin Sorescu ș.a. au o tematică unică: formarea națiunii socialiste și problemele subordonate acestui proces dinamic. Din esul Evei Behring reiese cît de exactă este receptarea fenomenului cultural românesc în R. D. G. Pornind de la popularizarea și cunoașterea tradițiilor naționale, a autorilor clasici, se trece treptat la prezentarea autorilor contemporani. Urmărind evoluția traducerilor din literatura română în R. D. G., constatăm, mai întîi, răspîndirea mare a autorilor clasici, începînd cu Eminescu, Caragiale, Slavici, Sadoveanu, Camil Petrescu etc. Etapa a doua în activitatea editorială din R. D. G. i-a avut în vedere pe cei mai

populari autori români de după 1945. Se poate observa un ușor decalaj în ceea ce privește prezența genurilor literare: față de patru antologii de proză, față de numărul mare de romane talmăcite (Sadoveanu, Stancu, Eugen Barbu, în mai multe rînduri, dar și Ion Marin Sadoveanu, G. Călinescu, Al. Ivasiuc etc.), întîlnim o singură antologie de poezie și numai patru volume lirice datorate lui Eminescu, Arghezi, Mihai Beniuc, Ninei Cassian. Mai puțin a intrat în atenția publicului din R. D. G. teatrul românesc. S-au tradus doar cîteva piese din Caragiale, Horia Lovinescu, Aurel Baranga. Se preconizează ca în viitor să se insiste în mai mare măsură asupra romanelor celor mai recente (Eugen Barbu, D. R. Popescu) și a poeziei (va apare o antologie a poeziei contemporane românești, vor fi tipărite volume ale lui Marin Sorescu, Ana Blandiana, Nichita Stănescu). Nu este lipsit de interes să amintim că pătrunderea literaturii române în R. D. G. se face printr-o strînsă colaborare a specialiștilor și autorilor din cele două țări, traducerea datorîndu-se deseori unor autori români. Socolim utilă o atenție mai mare acordată unor autori ca Blaga, Voiculescu, Urnuș ș.a. Acest lucru ar fi în interesul unei și mai bune cunoașteri a literaturii noastre în R. D. G. unde fenomenul literar românesc se bucură de o rezonanță deosebită.

H. FASSEL

### cartea străină

## FERNAND BALDENSPERGER:

### Literatura — creație, succes, durată

Figură dominantă a comparatismului mondial — fapt subliniat și argumentat deosebit de convingător în interesantul studiu introductiv semnat de Al. Dima — Fernand Baldensperger oferă prin volumul „Literatura — creație, succes, durată” o veritabilă demonstrație a unui întemeiat succes de durată. La baza acestuia stă sugestia și, în același timp, surprinzător de modernă considerarea a creației literare, din diverse unghii de vedere, capabile s-o definească mult mai complet și mai expresiv decît multe din studiile de limitată specialitate, nu o dată afectate de o viziune marcat unilaterală.

Punctul de plecare al autorului îl constituie polaritatea expresie — înțelegere căreia îi este subsumată utilizarea, în artă, a cuvîntului. Din această perspectivă „Lupta cu expresia”, „Exigențele formulei” etc. vizează, cu remarcabilă pregnanță, raportul neconformism-conformism, inițiativă-rutină, ambele cu drept de cetate (și cu reală utilitate) în orice demers artistic, prima punîndu-ne în alertă sensibilitatea, a doua facilitînd comunicarea. Poziție acreditată și de estetica contemporană, după cum contemporană, din perspectivă sociologică, este viziunea asupra publicului (cititor), a dialogului artă-public. Departate de a fi identificate cu „mari mase eterogene pe care le-ar reuni un fel de hazard”, publicul rămîne o categorie dinamică, fluctuantă: „există un public multiplu și există grupuri maleabile pe care, dintr-un anumit punct de vedere, le leagă o curiozitate trecătoare pentru un obiect identic”. Parcă prefigurînd mutații atît de specifice ale creației ultimelor decenii, autorul dinamitează pînă și conceptul de „gen literar”: „Genurile, aceste faimoase genuri de care părea că e

atît de simplu să ne folosim ca de niște realități vii, sînt cel mai adesea compromisuri între efortul creator și miile de exigențe ale realizării, momeli temporare, comodități episodice, particularități ale caracterului și ale temperamentului”. Chiar dacă astăzi nu mai putem spune că unele romane „nu sînt decît elegii sau madrigaluri deghizate”, utilizîndu-se mult mai adesea formula de roman-eseu, intuiția lui Baldensperger a funcționat în sensul general al acelor deveniri care au pulverizat multe dintre canoanele, încă de mare autoritate, la începutul secolului, adică atunci cînd și-a scris autorul această carte. De altfel, unul dintre capitolele cărții este semnificativ intitulat „Condițiile mobilității în literatură”, argumentarea avînd la bază, printre altele, și „verificarea coincidențelor eficace între anumite concepții ale lumii și ale omului și anumite modalități literare”.

„Literatura, expresie a societății” „Succesul și reputația”, „Conturările legendare”, „Sintetismele naționale” sînt doar cîteva din titlurile eseurilor care oferă cititorului o vastă și subtil comentată imagine a creației literare universale, cu referiri la scriitori, opere, situații și chiar curiozități menite a lumina un univers osmotic, prin intermediul căruia se întind solide și mbietoare punți între popoare. Să notăm și noi, ca un amănunt, faptul că Fernand Baldensperger a publicat în numărul 22 din 15 noiembrie 1937 al „Insemnărilor ieșene” un succint articol despre „Stadiul actual al studiilor comparatiste”, cu o prezentare elogioasă a profesorului N. I. Popa, prin a cărui mijlocire a mai apărut, tot în aceeași revistă și în același an, și un articol al lui Paul van Tieghem „O formă a istoriei literare internaționale: literatura generală”.

Apărută în traducerea Virginiei Șerbănescu, în Editura Univers, cartea „Literatură — creație, succes, durată” este nu numai un amplu studiu de sinteză, ci și o majoră punere pe rol a unor probleme de estetică și sociologie a literaturii, tratate într-o manieră elegantă și accesibilă. Motiv de a o recomanda cu căldură tuturor cititorilor, drept agreabilă, instructivă și multilateral fertilă lectură.

AI. IACOBESCU